

# Havsbaserad vindkraft och socioekonomiska konsekvenser

En studie i Torsås kommun

---

---

Sanna Mels  
2003

Finansiärer:



**Rapport från:**

Handelshögskolan BBS  
Högskolan i Kalmar  
Gröndalsvägen 19  
391 82 Kalmar  
Telefon: 0480-49 71 00  
Telefax: 0480-49 71 10  
E-post: [info@bbs.hik.se](mailto:info@bbs.hik.se)

*Information lämnas även vid:*

Torsås kommun  
Allfargatan 26  
Box 503  
385 25 Torsås  
Telefon: 0486-481 00  
Telefax: 0486-482 53  
E-post: [info@torsas.se](mailto:info@torsas.se)  
[www.torsas.se](http://www.torsas.se)

## Förord

Denna rapport från Handelshögskolan BBS vid Högskolan i Kalmar har genomförts under perioden mars till juli 2003. Uppdragsgivarna är Torsås kommun, Regionförbundet i Kalmar samt Länsstyrelsen i Kalmar. Energimyndigheten har medfinansierat utredningen (Dnr 5210-2003-01879). Utredningen riktar sig särskilt till tjänstemän och personer vid myndigheter samt vindkraftindustrin.

Styrgruppen som även bidragit till rapportens fortskridande består av representanter från uppdragsgivande myndigheter samt högskolor och universitet. Från uppdragsgivande myndigheter har följande personer deltagit i styrgruppen: Håkan Algotsson, kommunstyrelsens ordförande i Torsås kommun; Stine Appelqvist-Breum, turismansvarig i Torsås kommun; Göran Folbert, projektsektariatet vid Länsstyrelsen i Kalmar län; Rune Fransén, utvecklingschef i Torsås kommun med speciellt ansvar för vindkraftfrågorna; Magnus Gustafson som både representerar Regionförbundet och Invest in Sweden Agency i Kalmar län; Jan Tordqvist, Regionförbundet i Kalmar län. Dessa personer ska ha tack för engagerade tankar och kommentarer.

Ett särskilt tack vill jag rikta till de två konsulter som har bidragit i styrgruppen med mycket genomtänkta och insiktsfulla kommentarer på arbetet utifrån sina respektive akademiska fält. Lars Behrenz, Filosofie Doktor i Nationalekonomi med inriktning mot social ekonomi vid Växjö Universitet, har gett värdefulla och viktiga perspektiv på de ekonomiska faktorerna. Karin Hammarlund, Filosofie Licentiat i Kulturgeografi på Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet har utgjort en ovärderlig källa till insikt och nytänkande med sina erfarenheter från forskning kring vindkraft ur ett kulturgeografiskt perspektiv.

Lars Aronsson, kulturgeograf och professor i turismvetenskap, Handelshögskolan BBS vid Högskolan i Kalmar, är som deltagare i styrgruppen värd ett stort tack. Han har bidragit med ett värdefullt stöd både genom sin breda akademiska kompetens och genom sin förmåga att sprida en positiv energi i sin omgivning. Jag vill samtidigt passa på att tacka samtliga människor på Handelshögskolan BBS som på olika sätt har underlättat arbetet med denna utredning. För det första genom att ställa upp att lösa olika uppgifter när det har behövts men inte minst genom att skapa ett stimulerande arbetsklimat.

Jag vill också tacka Alan Crozier, professionell översättare, som gjort den engelska översättningen av sammanfattningen, samt Birgit Endom vid Länsstyrelsen i Kalmar län för utformning av kartmaterial till rapporten. Andra människor som frikostigt har bidragit med värdefulla insikter under arbetets gång är Ulla Herlitz, kulturgeograf med inriktning mot lokal utveckling vid Göteborgs Universitet; Anders Malmberg professor i geografi med inriktning mot ekonomisk geografi, Kulturgeografiska institutionen vid Uppsala Universitet; Katarina Saltzman, Fil. Dr. i etnologi vid Lunds Universitet; samt Marie Stenseke, docent i kulturgeografi med inriktning mot agrara landskap och hållbar utveckling vid Göteborgs Universitet.

Sist men inte minst vill jag tacka de 32 intervjupersoner som frikostigt har ställt upp med sin tid och sitt engagemang för att svara på frågor och bidra med ekonomiska uppgifter. Utan dem hade denna utredning inte varit möjlig.

Sanna Mels, Projektledare, Kalmar den 17 juli 2003



## **Summary: Offshore wind power and socio-economic consequences – A study in Torsås Municipality**

Wind power is a relatively new feature in the Swedish energy system. Recent years have also seen the establishment of the first offshore wind power. Two marine wind turbine parks called Utgrunden and Yttre Stengrund were established in Kalmarsund at roughly the same time in autumn 2000 and spring 2001 (see map 1). With an output of 10 respective 7,5 MW each, they were at the time the biggest in the world.

When establishing wind turbine parks in Sweden, as in other countries, planners have encountered opposition from both the general public and the authorities. The authorities in Torsås Municipality instead saw the potential. To begin with, they saw in wind power a suitable activity for their newly renovated harbour. Secondly, the manufacture of components for wind power could be developed as part of the local manufacturing industry. Despite the physical location of the parks in the municipalities of Mörbylånga and Karlskrona (map 2), the work of establishment and then of maintenance and service was done in Bergkvara harbour in Torsås Municipality. In this connection the attitude of the municipalities was important even though the choice of harbour was primarily based on other factors. The fact that Torsås Municipality distinguishes itself through its positive and committed attitude to the wind power industry means that the study cannot be regarded as representative of the normal context. The idea of Not In My Back Yard (NIMBY) has been put forward in discussions about wind power to try to explain the negative attitude that often arises when wind turbine parks are being planned. There is thus reason to reverse the concept to make it In My Back Yard (IMBY). The IMBY concept is proposed as a starting point for a discussion of positive effects that a community can experience when the inhabitants have an attitude that favours utilizing the potential of a new activity. The development of wind power is part of a national strategy to avoid energy-related environmental problems. Like every other industrial operation, marine wind power has certain socio-economic consequences. At the prospect of further development of wind power operations, the authorities in Torsås Municipality therefore want to be sure that this venture is sustainable from a socio-economic point of view. Their interest, which is also supported at the regional level by the Regional Council in Kalmar County and the Kalmar County Administration, and at the national level by the Swedish Energy Agency, has led to the present inquiry.

### **Aim, questions, and implementation method**

The aim is to investigate the socio-economic consequences in Torsås Municipality of the operations connected with marine wind power in Kalmarsund. The focus is on business and industry, as is also clear from the main questions posed by the study:

1. Have the operations around offshore wind power in Kalmarsund had any effect on business and industry in Torsås Municipality as regards:
  - a. the establishment of new companies?
  - b. income from the wind power companies?
2. Have the wind power operations led to new jobs in Torsås Municipality?
3. Has commercial activity in Bergkvara harbour been influenced by the establishment of wind power operations?
4. Have the wind power operations in Torsås Municipality attracted any attention outside the municipality?
5. Have the wind power operations influenced business and society beyond what can be measured?

The empirical material consists of 32 interviews in semi-structured form. All the interviewees are associated with the wind power activities in Kalmarsund and can be categorized in five groups as: (1) wind power companies, (2) companies in Torsås Municipality, (3) nonprofit associations in Torsås Municipality, (4) representatives of local authorities in Torsås Municipality, and (5) representatives of regional authorities at the Kalmar County Administration and the Regional Council in Kalmar County. The studied period 1999–2003 covers the work of preparations, establishment, and operations in Torsås Municipality. During these three stages the activities have varied greatly in character, being most intensive during the establishment phase.

## **Results**

The socio-economic consequences can be divided into three categories. The first is the immediately measurable effect as regards consequences for the economy and employment. In this connection there is a special study of the effects on the harbour in Bergkvara. Other important aspects of significance for local development are network-related consequences and social and mental consequences.

### *Measurable economic and employment consequences*

The measurable effect of wind power operations on local development has hitherto varied considerably; it was most intensive during the establishment phase. Although the availability of exact details is limited for various reasons, some tendencies are nevertheless noticeable.

Of the roughly 700 companies in Torsås Municipality, 18 were found to have had business contacts with the wind power companies. The earnings made by the companies amounted to an average of 8% of their total income during the period 1999-2002. In actual fact, the income primarily fell to a few companies representing services to do with the harbour and business premises and to the hotel and restaurant trade.

The central operations in Bergkvara harbour have experienced a distinct effect from the presence of the wind power companies. Firstly, they derive significant income from the wind power companies. Secondly, there is increased activity in the harbour. This is partly because wind power companies have set up offices there, but also because tourists with an interest in wind power visit the harbour.

The above-mentioned consequences may be described as indirect. Among the direct consequences, there are at present three wind power companies with established operations in Bergkvara harbour. These contribute a total of nine jobs, full-time and part-time. In addition, five people from abroad visit the municipality sporadically to do work at the wind power stations.

### *Network-related consequences*

Cooperation in networks is often an important factor for development in business and in society as a whole. In Torsås Municipality some wind power companies have worked actively to become established in local networks. Representatives of the wind power companies themselves and of companies and nonprofit associations in Torsås testify that they have gained advantages from this in the form of exchange of information, knowledge, and equipment. Several of the business relations that have been created are also deemed to have a development potential if wind power

operations are further developed. This has given the associations income and opportunities for marketing, as a result of which they have been able to develop their activities. Besides the fact that this has benefited the associations' own operations, it has also led to a rise in the value of local tourism. The operations to do with marine wind power have also given rise to more formal network collaboration at the regional level in Kalmar County. The County Administrations in Kalmar and Blekinge counties are running a project along with the affected municipalities to draw up a shared policy for marine wind power in southern Kalmarsund. The Regional Association in Kalmar County, in collaboration with the Invest in Sweden Agency, has initiated a project to create the conditions for the development of a cluster around marine wind power in the country. This is expected to give rise to new income opportunities and industrial operations, as well as a specialized research profile at the University of Kalmar. The work on a wind power cluster is as yet in the development stage. Despite this, the concrete work in progress on the preparation of a cluster can be seen to have had a certain effect on Torsås Municipality. Effects include network building and the dissemination of knowledge, international marketing, publicity, and a stimulating vision of the future.

### *Social and mental consequences*

The operations connected with marine wind power have generated an interest in Torsås Municipality, particularly among the general public, but also among companies. In addition, the municipality has had plenty of publicity locally, nationally, and internationally. This is summed up by many in the statement that "It has put Torsås on the map". Two aspects of this may be discerned. Firstly, the attention attracted by the wind power activities is felt to have contributed to giving the municipality an identity among the inhabitants themselves. Secondly, marine wind power is used as a trade mark and an image for the municipality. An image like this is considered to strengthen the municipality by giving an impression of self-esteem and commitment, and it arouses associations with environmental awareness and active responsibility for the future. The fact that the wind power companies are mainly established in other countries than Sweden means that the business relations have given international credit and experience in local business. In addition, increased international self-confidence can be noted.

On the whole, the measurable consequences studied in Torsås Municipality cannot be said to be far-reaching at the moment. The network-related and the social and mental consequences, on the other hand, seem to be having a more significant impact on the municipality. There are indications that the wind power operations are perceived as an energy infusion and a stimulus for development in both business and society. The fact that the operations have not been the subject of any polemic or hostile reporting in the media may have been decisive, since that is the channel through which information is largely spread to the public. This may be interpreted as showing that the reception which businesses and authorities in the municipality gave to the wind power companies has given experiences, contacts, attention, and faith in the future back to Torsås Municipality. The wind power context in Torsås Municipality can thereby be regarded as an example of a reception reflecting an attitude of "In My Back Yard". Such attitude is based on particular hopes and expectations about how wind turbine parks could produce a positive feedback in municipalities. An "In My Back Yard" attitude may in itself also entice wind power companies to put more energy into meeting the needs of local communities.

## Sammanfattning

Utbyggnaden av vindkraften ingår i en nationell strategi för att åstadkomma ett miljömässigt hållbart samhälle. Som näringslivsaktör påverkar vindkraftföretagen det lokala samhälle de verkar inom. Ur ett hållbarhetsperspektiv är det därför viktigt att vindkraften även blir ekonomiskt och socialt hållbar. Torsås kommun har blivit utgångspunkt för verksamheten kring de två havsbaserade vindkraftparkerna Utgrunden och Yttre Stengrund i Kalmarsund.

Föreliggande utredning syftar mot denna bakgrund till att belysa de socioekonomiska konsekvenserna i Torsås kommun av verksamheten kring den havsbaserade vindkraften i Kalmarsund. Studiens fokus ligger på inverkan på näringslivet i Torsås kommun under perioden 1999-2003. Det empiriska materialet består av 32 intervjuer i semistrukturerad form och täcker in de verksamma vindkraftföretagen, näringsliv och tjänstemän i Torsås kommun samt regionala myndigheter i Kalmar län.

Torsås kommun utmärker sig både i ett svenskt och i ett internationellt sammanhang genom ett välkomnande mottagande av vindkraftverksamheten. Mot den bakgrunden utvecklas ett "In My Back Yard"-begrepp. Detta begrepp ställs mot det i vindkraftsammanhang annars vanligt förekommande "Not In My Back Yard"-begreppet. Därigenom möjliggörs en diskussion kring betydelsen av det lokala mottagandet för hur verksamheten utvecklas och påverkar samhället.

De socioekonomiska konsekvenserna som framträder indelas i tre kategorier: (1) ekonomiska och sysselsättningsmässiga konsekvenser, med en särskild belysning på inverkan på Bergkvara hamn, (2) nätverksrelaterade konsekvenser, samt (3) socialt och mentalt förankrade effekter. Den mest intensiva inverkan upplevdes i kommunen under den period under hösten 2000 och våren 2001 då de två vindkraftparkerna etablerades. Då var också de ekonomiska och sysselsättningsmässiga konsekvenserna som tydligast. Beträffande näringslivet i sin helhet har dock sådan inverkan varit begränsad. Nätverksrelaterade och socialt och mentalt förankrade konsekvenser är inte mätbara men förefaller ha en potential att i framtiden leda till en djupare inverkan. I förlängningen kan detta även påverka den lokala ekonomin. Sådana tendenser kommer till uttryck exempelvis genom arbetet inom Kalmar län med att utveckla ett kluster kring havsbaserad vindkraft, samt inverkan på kommunens platsidentitet och image. På det hela taget förefaller det som om sammanhanget kring havsbaserad vindkraft i Torsås kommun har varit gynnsamt för klimatet inom näringslivet och för den lokala utvecklingen ur ett socioekonomiskt perspektiv.



# Innehållsförteckning

<b>1. INLEDNING.....</b>	<b>11</b>
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR .....	12
1.2 AVGRÄNSNINGAR.....	13
1.3 INTERVJUER OCH DATAINSAMLING .....	15
1.4 GENOMFÖRANDE OCH BEGRÄNSNINGAR .....	16
1.5 RAPPORTENS DISPOSITION .....	17
<b>2. TORSÅS KOMMUN OCH VINDKRAFTVERKSAMHETENS INTRÄDE .....</b>	<b>18</b>
2.1 KORTA FAKTA OM TORSÅS KOMMUN.....	18
2.2 ÖMSESIDIGT INTRESSE MELLAN VINDKRAFTFÖRET AG OCH TORSÅS KOMMUN.....	18
2.3 FRAMTIDA ETABLERINGSPLANER.....	23
2.4 SUMMERING: VINDKRAFT I TORSÅS KOMMUN - GRUND FÖR ETT IMBY-RESONEMANG ?..	24
<b>3. INVERKAN PÅ DEN LOKALA EKONOMIN .....</b>	<b>25</b>
3.1 VINDKRAFTVERKSAMHETEN I TORSÅS KOMMUN.....	25
3.2 EKONOMISKA EFFEKTER .....	28
3.3 SYSSELSÄTTNINGSEFFEKTER .....	29
3.4 HAMNENS UTVECKLING .....	30
3.5 SUMMERING: NÄRINGSLIVSUTVECKLING UR ETT EKONOMISKT PERSPEKTIV .....	32
<b>4. NÄTVERK OCH KLUSTERUTVECKLING.....</b>	<b>33</b>
4.1 VINDKRAFTFÖRETAG OCH LOKALA NÄTVERK.....	33
4.2 MYNDIGHETSNETTVERK PÅ REGIONAL NIVÅ.....	35
4.3 KOMPETENSOMRÅDE MED KLUSTERPOTENTIAL.....	35
4.4 SUMMERING: NÄTVERKSRELATERADE KONSEKVENSER OCH KLUSTERUTVECKLING .....	38
<b>5. ”TORSÅS PLACERAS PÅ KARTAN” – PLATSIDENTITET OCH IMAGE.....</b>	<b>40</b>
5.1 VINDKRAFTRELATERAD UPPMÄRKSAMHET OCH AKTIVITET .....	40
5.2 INÅTRIKTAD PLATSIDENTITET OCH UTÅTRIKTAD IMAGE.....	43
5.3 SUMMERING: KONSEKVENSER AV PLATSIDENTITET OCH IMAGE.....	46
<b>6. SAMMANFATTANDE DISKUSSION.....</b>	<b>47</b>
6.1 SAMMANHANG OCH UTGÅNGSPUNKTER FÖR UTREDNINGEN .....	47
6.2 RESULTATEN .....	48
6.3 IN MY BACK YARD.....	50
6.4 AVSLUTNING .....	50
<b>7. KÄLLFÖRTECKNING.....</b>	<b>52</b>
SKRIFTLIGA KÄLLOR.....	52
INTERNETKÄLLOR.....	54
MUNTliga KÄLLOR.....	54
<b>BILAGA 1: INTERVJUFRÅGOR.....</b>	<b>56</b>
<b>BILAGA 2: GRADERINGSFRÅGOR.....</b>	<b>61</b>



## Figurförteckning

### *Kartor*

KARTA 1: SÖDRA SVERIGE MED KALMAR LÄN OCH TORSÅS KOMMUN	19
KARTA 2: UTGRUNDEN OCH YTTRE STENGRUND I KALMARSUND	20

### *Figurer*

FIGUR 1: ARBETSLÖSHET I TORSÅS KOMMUN, KALMAR LÄN OCH RIKET, ÅREN 1992-2002	22
FIGUR 2: BEFOLKNINGSUTVECKLING FÖR TORSÅS KOMMUN, PERIODEN 1992-2003	22
FIGUR 3: TOTAL INVERKAN PÅ 16 FÖRETAG I TORSÅS KOMMUN	28
FIGUR 4: ARBETSTILLFÄLLEN INOM VINDKRAFTBRANSCHEN I TORSÅS KOMMUN	30
FIGUR 5: KONSEKVENSER KOPPLADE TILL NÄTVERKS- OCH KLUSTERSAMARBETEN	39
FIGUR 6: ANTAL INSLAG I MEDIA MED ANLEDNING AV VINDKRAFTEN I KALMARSUND UNDER PERIODEN 2000-2002	40
FIGUR 7: BESÖKARE TILL VINDKRAFTSEXPO I BERGKVARA	42
FIGUR 8: VINDKRAFTVERKSAMHETENS BEDÖMDA FRAMTID I TORSÅS KOMMUN	45
FIGUR 9: KONSEKVENSER KOPPLADE TILL IMAGE OCH PLATSIDENTITET	46



# 1. Inledning

Utbyggnaden av vindkraft ingår som en strategi i den nationella målsättningen om att skapa ett miljömässigt hållbart samhälle för att undvika energirelaterade miljöproblem. Vindkraften är ett av de förnyelsebara energislag som är tänkta att ersätta de icke förnyelsebara energikällorna. En hållbar utveckling kräver, förutom miljömässig hållbarhet, att även sociala och ekonomiska aspekter är hållbara på sikt. Att miljöstrategierna inte orsakar en ohållbar ekonomisk eller social situation, är med andra ord lika viktigt som att exempelvis ekonomisk verksamhet inte ger upphov till miljöproblem. Från denna utgångspunkt fokuserar föreliggande studie på de socioekonomiska effekterna av aktiviteten kring den havsbaserade vindkraften i Torsås kommun.

Ett problem som ofta dyker upp vid etablering av vindkraft är en negativ lokal opinion. Den negativa opinionsbildningen och dess orsaker har blivit föremål för intresset i ett flertal studier inom skilda discipliner. Studier har exempelvis gjorts av bakgrundsfaktorerna för en sådan negativ opinion<sup>1</sup>, och av hur olika negativa störningar av vindkraftverk upplevs<sup>2</sup>. Inte sällan har undersökningar landat i en diskussion kring huruvida den negativa opinionsbildningen är ett uttryck för ett "Not In My Back Yard"-resonemang (NIMBY)<sup>3</sup>.

Sedan 1999 har verksamheten kring de havsbaserade vindkraftparkerna Utgrunden och Yttre Stengrund i Kalmarsund utgått från hamnorten i Bergkvara i Torsås kommun. Inom den kommunala verksamheten såg man från början vindkraftindustrin som en potentiell utvecklingsmöjlighet inom det lokala näringslivet. Därför har de engagerat sig medvetet och målinriktat för att möjliggöra en framtida utveckling av vindkraftbranschen i sin kommun. Ett sådant bemötande upplevs inom vindkraftbranschen som unikt då deras verksamhet ofta väcker ett motstånd i Sverige så väl som utomlands. I vissa fall har motståndet resulterat i att etableringar blivit omöjliga. Sammanhanget i Torsås kommun aktualiserar i flera avseenden ett ovanligt förhållande för vindkraftverksamheten. Teoretiskt skulle det därför kunna vara fruktsamt att utveckla ett resonemang kring ett positivt mottagande. Här föreslås en enkel omskrivning av Not In My Back Yard till "In My Back Yard" (IMBY) för att beteckna detta positiva förhållningssätt.

En viktig dimension i fallet Torsås är att vindkraftverken är etablerade i havet. Att förlägga vindkraft till havs har kommit att framstå som ett attraktivt alternativ till landetableringar främst av tre orsaker. För det första är vindenergin starkare och jämnare ute till havs. För det andra är större anläggningar med högre verk oftast mer kostnadseffektiva och de lämpar sig också bättre ute i havet än på land. För det tredje är etableringar i havet ett sätt att göra vindkraften mer effektiv både socialt och ur teknisk synpunkt<sup>4</sup>.

Utveckling av vindkraft i havet tog i Sverige sin början under 1990-talet. Det första vindkraftverket etablerades i havet 1990 utanför samhället Nordersund i Blekinge län. Sju år senare år 1997, byggdes den första vindkraftparken som bestod av fem verk utanför den Gotländska kusten. Denna vindkraftpark går under namnet Bockstigen. Att utvecklingen av havsbaserad vindkraft var relativt tidig i Sverige framgår av att världens största vindkraftpark i effekt räknat (MW) stod färdig hösten 2000 i Kalmarsund (se karta 1). Denna vindkraftpark består av sju verk och benämns Utgrunden. Kort därefter, under våren 2001, färdigställdes en

<sup>1</sup> Mels, 2001

<sup>2</sup> Pedersen och Waye, 2002

<sup>3</sup> Krohn och Damborg 1999; Walker 1995; Wolsink 2000

<sup>4</sup> Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien IVA 2002; Rönnborg 2003:14

andra park i Kalmarsund vid namnet Yttre Stengrund. Båda vindkraftparkerna är namngivna efter de grund de står på och producerar 10 respektive 7,5 MW vardera<sup>5</sup>. Deras gemensamma elproduktion motsvarar en elkonsument hos ungefär 10 000 hushåll per år<sup>6</sup>. Aktiviteten kring vindkraftparkerna i Kalmarsund är central i föreliggande utredning. Eftersom vindkraftanläggningar i havet är ett relativt nytt fenomen, i Sverige liksom i världen i övrigt, är konsekvenserna i det lokala samhället där verksamheten förläggs relativt okända. Mot denna bakgrund fattades ett beslut vid kommunen i Torsås att utreda denna specifika företeelse. Detta skedde i samförstånd och med ekonomiskt bidrag från Regionförbundet i Kalmar län och Länsstyrelsen i Kalmar län samt Energimyndigheten.

## 1.1 Syfte och frågeställningar

Utredningen syftar till att studera de socioekonomiska konsekvenserna i Torsås kommun av verksamheterna kring vindkraftetableringar i Kalmarsund. De socioekonomiska konsekvenserna som uppmärksammas relaterar till utvecklingsfaktorer inom näringslivet. Sådana givna faktorer är företagetableringar, ekonomisk inverkan på de lokala företagen och sysselsättningseffekter. För den lokala samhällsutvecklingen är de icke kvantifierbara effekterna av vindkraftverksamheten minst lika viktiga. Effekter avser exempelvis samverkan inom det lokala näringslivet, samt hur företagsklimatet och framtidstron påverkas. Sådana aspekter kan vara ytterst avgörande för den långsiktiga utvecklingen av det lokala samhället och dess ekonomi.

Det är viktigt att få en uppfattning om proportionerna mellan å ena sidan innebörden av vindkraftverksamheten och å den andra sidan dess vidare inverkan på Torsås kommun. Därför görs en indelning mellan så kallade direkta och indirekta konsekvenser. De direkta konsekvenserna avser utvecklingen av vindkraftbranschen i Torsås kommun. De indirekta konsekvenserna avser den samlade vindkraftverksamhetens inverkan på det övriga näringslivet i Torsås kommun. Kommunens satsning på att ta emot vindkraftverksamheten utgör i första hand en strategi för att utveckla det lokala näringslivet. Detta motiverar att det är näringslivet som ställs i fokus. Eftersom denna utredning belyser en i allra högsta grad initial och dynamisk utvecklingsperiod måste målsättningen bli att utreda tendenser. Ett absolut fastställande av den havsbaserade vindkraftens faktiska inverkan på samhället låter sig inte göras i detta skede. Det innebär att resultaten som framträder i första hand måste betraktas som indikatorer på i vilken riktning utvecklingen går.

Utifrån detta blir följande frågeställningar relevanta:

1. Har verksamheten kring den havsbaserade vindkraften i Kalmarsund haft någon inverkan på näringslivet i Torsås kommun med avseende på:
  - a. Nya företagsetableringar?
  - b. Inkomster från vindkraftföretagen?
2. Har vindkraftverksamheten lett till nya arbetstillfällen i Torsås kommun?
3. Har näringslivsaktiviteten i Bergkvara hamn påverkats av vindkraftetableringarna?
4. Har vindkraftverksamheten i Torsås kommun uppmärksamats utanför kommunen?
5. Har vindkraftverksamheten påverkat näringslivet och samhället bortom det mätbara?

Innan dessa frågeställningar behandlas närmare ska några avgränsningar belysas närmare.

---

<sup>5</sup> Vindkraftrepresentant 6, maj 2003

<sup>6</sup> Torsås kommun, 2003-06-15

## 1.2 Avgränsningar

Utredningen fokuserar på en näringsgren som är under utveckling på två plan; både som industriverksamhet och inom det lokala sammanhanget i Torsås kommun. Därför behandlas vindkraftverksamhetens inverkan i Torsås kommun främst utifrån sitt eget specifika sammanhang. Urvalet av studerade aspekter gjordes för att få en övergripande insikt i hur vindkraftparkerna, som näringslivsobjekt, inverkar på Torsås kommun. Den aktuella avgränsningen innebär inte att andra aspekter är irrelevanta eller ens har ett sekundärt förklaringsvärde. Nedan presenteras de viktigaste avgränsningarna vad gäller teori, empiriskt material, geografiskt område, samt tidsperiod.

### 1.2.1 Teoretiska infallsvinklar

Det empiriska materialet kommer att knytas an till teoretiska perspektiv som berör lokal samhällsutveckling. Nätverks och klusters betydelse för näringslivsutveckling behandlas också. Med anledning av de sociala konsekvenserna diskuteras begreppen platsidentitet och image. I utredningen utvecklas även ett förslag till ett In My Back Yard-begrepp som ställs emot det redan etablerade Not In My Back Yard-begreppet.

### 1.2.2 Representerade perspektiv

Intervjuer (se avsnitt 1.3 om Intervjuer och datainsamling) utgör ett mycket centralt empiriskt källmaterial i föreliggande rapport. Därför är det viktigt att klargöra vilka grupper som är representerade. Intervjupersonerna kan grovt sägas kvalificera sig på tre sätt; antingen i egenskap av vindkraftföretag eller som företag med en affärsmässig relation till sådana vindkraftföretag. En tredje grupp är tjänstemän med tydlig anknytning till vindkraftverksamheten i Torsås kommun. Dessa återfinns även på regional nivå inom Länsstyrelsen respektive Regionförbundet i Kalmar län.

Det är med andra ord en begränsad vidd av erfarenheter och uppfattningar kring vindkraftverksamheten i Torsås kommun som ges utrymme i denna rapport. Det är av största vikt att läsaren är medveten om denna avgränsning vid förståelsen av de resultat som presenteras här. Den studerade gruppen behöver inte representera den allmänna åsikten.

### 1.2.3 Geografisk avgränsning

Geografiskt är rapporten avgränsad till Torsås kommun i Kalmar län. Valet av en funktionell region gjordes av flera skäl. Huvudanledningen är att föreliggande studie görs på uppdrag av främst Torsås kommun. Deras intresse fokuserar på att få insikt i hur vindkraftverksamheten har påverkat deras kommun. Avgränsningen till den lokala kommunnivån är givetvis också en fråga om vad som är möjligt att utreda med någon slags säkerhet inom tidsramen för en mindre studie. En annan möjlig avgränsning hade kunnat vara att utreda effekterna i ett större område som exempelvis Kalmar län. Fördelarna med ett mindre studieområde för en komplex fråga av det här slaget är att det ger en större möjlighet att återge en mer tillförlitlig bild av effekterna i det studerade området. Nackdelar kan vara att vissa viktiga och uppenbara effekter utelämnas endast på grund av en sådan geografisk avgränsning. För att inte bli allt för inskränkt har nätverks- och klusterperspektiven tilläts att sträcka sig bortanför Torsås kommungränser. I annat fall hade

utredningen förlorat både en viktig förklaringsgrund och en framtidsaspekt. Med avseende på effekter inom näringslivet har Torsås kommun respekterats som gräns.

Ett annat geografiskt perspektiv som bör nämnas är att varje lokal kontext har sin egen komplexa samhällsgeografi. Det innebär att inverkan på en plats inte kan översättas direkt till en annan. Resultaten i denna rapport kan därför inte sägas vara representativa för vilken kommun som helst. De ska i första hand läsas som ett exempel på hur aktiviteten kring havsbaserad vindkraft kan inverka på det direkt berörda lokala samhället och dess näringsliv.

#### *1.2.4 Studerad tidsperiod*

Den tidsperiod som i första hand valdes att studeras var åren 1999-2003. Eftersom det centrala perspektivet är inverkan på samhället och i synnerhet näringslivet fanns ingen anledning att gå längre tillbaka i tiden. Det faktiska arbetet i Torsås med avseende på förberedelse, uppförande och underhåll av de två vindkraftparkerna tog ungefär ett år (2000-2001). En stor del av planerings- och förberedelsearbetet gjordes under 1999, vilket gör det året lämpligt som startpunkt. Eftersom årsredovisningar vanligen sker till årsskiftena har det ekonomiska perspektivet begränsats till fram till och med år 2002, trots att studien avser perioden fram till våren 2003.

Intervjufrågorna inkluderade även frågor om framtiden. Av uppenbara skäl är framtiden mycket oviss, varför dessa perspektiv endast analyseras ytligt. I fråga om vindkraftverksamheten och dess inverkan på Torsås kommun kan framtiden antingen bli mycket dynamisk men också helt präglad av stagnation. Hur som helst säger intervjupersonernas sätt att tala om framtiden och vindkraften mycket om vad som har och inte har hänt fram tills idag.

#### *1.2.5 Förtydliganden av några använda termer*

För att undvika förvirring och tröttsam upprepning bör några begrepp klargöras redan här. Den första är Utgrunden. I dagsläget finns redan en vindkraftpark vid namn Utgrunden. Det finns planer för en utbyggnad i samma område som går under beteckningen Utgrunden 2. Det innebär att den befintliga vindkraftparken på Utgrunden kan komma att benämnas Utgrunden 1 i framtiden. Denna rapport diskuterar den aktuella situationen utan hänsyn till en sådan möjlig utveckling. Det betyder att Utgrunden här används för att omnämna den befintliga vindkraftparken. Den planerade parken kommer dock att omnämnas som Utgrunden 2.

I studien ges endast utrymme för den del av näringslivet som har erfarenhet av affärsrelationer med vindkraftföretag. Trots att denna kategori endast utgör en begränsad del av det samlade antalet företag i Torsås kommun kommer den studerade gruppen fortsättningsvis att samlas i beteckningen "Torsåsföretag".

Slutligen bör förtydligas att den något diffusa begreppet "vindkraftföretag" här avser de företag som är eller har varit involverade i planering, uppbyggnad och underhåll av vindkraftparker i Kalmarsund.



### 1.3 Intervjuer och datainsamling

Det empiriska materialet baseras i huvudsak på 32 kvalitativa semistrukturerade intervjuer (se Bilaga 1) som gjorts med representanter från företag och myndigheter samt några ideella organisationer. Efter varje intervju fick intervjupersonen även fylla i ett kort och enkelt frågeformulär (se Bilaga 2). Svaren angavs genom att gradera med en siffra mellan ett och sju. Dessa graderingsfrågor gav ett kompletterande svarsmaterial till vissa intervjufrågor. Syftet var att de skulle ge en kontrollmöjlighet till uttolkningen av intervjupersonernas uppfattningar.

I samband med intervjuerna efterfrågades även kvantitativa uppgifter angående ekonomiska och sysselsättningsmässiga aspekter. Dessa uppgifter och intervjuresultaten avsåg att komplettera varandra för att kunna ge en sammansatt insikt i vindkraftverksamhetens inverkan på Torsås kommun.

#### 1.3.1 Intervjupersonerna

I denna utredning har fyra huvudgrupper identifierats och intervjuats. Huvudaktörerna i sammanhanget utgör vindkraftföretag som är eller har varit aktiva i Torsås kommun. Här var avsikten att fokusera på de företag som är eller har varit mest aktiva i Torsås kommun. Den andra, och största, gruppen består av representanter från företag i Torsås kommun med erfarenheter av affärsrelationer med företag som arbetat med vindkraftanläggningarna i Kalmarsund. Den tredje gruppen innefattar tjänstemän och myndighetspersoner. Dessa återfinns i första hand inom Torsås kommun, men även inom Länsstyrelsen i Kalmar län och på Regionförbundet i Kalmar län. Den fjärde gruppen tillkom under arbetets gång och utgörs av ideella organisationer vilka sålt tjänster till vindkraftbolagen. De som intervjuats från varje kategori är valda på kriteriet att de ska vara nyckelpersoner både inom sin organisation och ur ett vindkraftperspektiv.

Av 36 kontaktade representanter valde fyra att inte medverka. Deras förklaringar var i första hand tidsbrist eller att de är så nya inom organisationen att de inte har användbar information eller erfarenhet att bidra med. Den senare förklaringen relaterar till det faktum att många av de kontaktade företagen i Torsås kommun har bytt ägare under de senaste åren.

Redan vid det första kontakttillfället klargjordes att intervjuerna kommer att behandlas anonymt. Det finns flera orsaker till ett sådant beslut. Det första var att ge representanterna en möjlighet att ge sin åsikt utan oro för att det skulle påverka deras relationer negativt, men även för att inte ge några fördelar av att ge smickrande svar av politiska, ekonomiska eller andra anledningar. För det andra är även företagsnamn en känslig fråga för vissa parter, vilket innebar att även dessa har utelämnats.

I denna rapport kodas representanterna som följer:

1. "Vindkraftrepresentant": Representant från företag som arbetar med etableringar och underhåll av vindkraftparker som är eller har varit aktiva i Torsås kommun.
2. "Torsåsföretagare": Företagsledare från företag i Torsås kommun som har eller har haft affärsrelation med vindkraftföretag.
3. "Kommunrepresentant": Representant från Torsås kommun med central position både internt inom organisationen och i relation till vindkraftföretagen.
4. "Representant från Regionförbundet i Kalmar län": Person på Regionförbundet i Kalmar län som har en central position i arbetet kring vindkraftfrågorna i länet.

5. "Representant från Länsstyrelsen i Kalmar län": Person på Länsstyrelsen i Kalmar län som har en central position i arbetet kring vindkraftfrågorna i länet.
6. "Representant från Svenska Sjöräddningssällskapet": Central person inom organisationen.
7. "Representant från Garpens vänner": Central person inom organisationen.
8. "Representant från Hembygdsbygget": Central person inom organisationen.

## 1.4 Genomförande och begränsningar

Här klargörs hur studien har genomförts samt några omständigheter som har lett till vissa begränsningar i förhållande till de ursprungliga målsättningarna.

### 1.4.1 Genomförande

Kontakten med intervjupersonerna gjordes stegvis. Efter att ha gjort ett urval av vilka grupper och personer som skulle bilda en balanserad och representativ källa till information kontaktades dessa per telefon. I de fall de var villiga att delta bestämdes tid för intervju. I sex fall innebar olika faktorer att en telefonintervju var mer lämplig. Förutom fördelarna med att ha en direkt dialog på plats med intervjupersonen blev dessa intervjuer relativt lika de övriga. Normalt blev dessa intervjuer dock något kortare tidsmässigt. Detta främst på grund av det var tidsbegränsningen som ofta utgjorde anledningen till valet av telefonintervju.

### 1.4.2 Begränsningar

Trots tidiga kontakter och förarbeten uppträdde några oförutsedda faktorer som har haft en begränsande effekt i relation till ambitionerna för denna utredning.

En ursprunglig målsättning var att kartlägga de samlade inkomsterna som hittills tillfallit näringslivet i Torsås kommun årsvis, för att få insikt i utvecklingen under den studerade perioden. I realiteten visade det sig omöjligt främst av två skäl. För det första kunde eller ville inte flertalet tillfrågade Torsåsföretag ge någon exakt information som behövs för det. Däremot var de dock villiga att ge en ungefärlig uppskattning för den relativa inkomsten för hela perioden. För det andra uppstod det ett hinder då några vindkraftföretag uppfattade uppgifter om ekonomiska och sysselsättningsmässiga uppgifter som allt för känslig information. Ytterligare en viktig begränsning som avser det ekonomiska materialet grundas i att Torsåsföretagarna i många fall var medvetna om att de haft kunder bland vindkraftföretagen som handlat kontant. Detta innebar att dessa inkomster förblev anonyma i deras bokföring. I slutänden måste därför de ekonomiska uppgifterna betraktas som synnerligen ungefärliga. Därför presenteras dessa som procentsatser för hela perioden 1999-2002 i relation till deras årliga nettoinkomster (före moms). Beträffande sysselsättningsmässiga effekter blev det också omöjligt att kartlägga utvecklingen av antalet människor som var sysselsatta inom vindkraftföretagen i Torsås under utvecklingsperioden. Det som kunde kartläggas var antalet sysselsatta inom dessa företag i dagsläget, samt en viss inverkan bland Torsåsföretagen. Dessa begränsningar drabbar dock främst tillgängligheten och exaktheten i de kvantitativa resultaten. Övriga resultat berörs inte på samma sätt.

En annan begränsning som ska klargöras avser representationen inom det lokala näringslivet. Det står nämligen ganska klart att vindkraftföretagen har haft affärsrelationer med fler Torsåsföretag än vad föreliggande studie lyckats utröna. Anledningen var att några vindkraftföretag inte ville

uppge information om sina lokala affärsrelationer, vilket försvårade kartläggning av de berörda företagen i kommunen. Då kartläggningen istället gjordes utifrån lokal kännedom hos representanterna på Torsås företagen blev resultaten mindre heltäckande.

Efter 32 intervjuer uppkom nästan inga nya eller överraskande perspektiv och erfarenheter. Detta kompenseras inte för företag som borde ha hörts med hänsyn till målsättningen, men det ger i alla fall en känsla av att det mesta som finns att säga om de efterfrågade aspekterna i de tillfrågade grupperna täcktes av de genomförda intervjuerna.

## 1.5 Rapportens disposition

Upplägget i den här rapporten har gjorts för att försöka sortera de olika aspekterna på ett tydligt sätt kring den havsbaserade vindkraftverksamhetens inverkan. I slutet av varje kapitel ges utrymme för en summering. I vissa fall dras även paralleller till andra studier eller teoretiska resonemang.

För att rama in resultaten i sitt sammanhang ges (i kapitel 2) en bild av Torsås kommun och det ömsesidiga intresse som fanns mellan kommunen och vindkraftföretagen. Här utvecklas även ett "In My Back Yard"-begrepp. Därefter (i kapitel 3) behandlas de effekter av vindkraftföretagens verksamhet som kan betecknas som mätbara. Det vill säga inverkan av ekonomisk och sysselsättningsmässig art. Inverkan på näringslivet på en mer abstrakt nivå fokuserar (i kapitel 4) på vindkraftföretagens betydelse för lokala, men även regionala nätverk. Här behandlas även ett klusterperspektiv. Den tredje kategorin av vindkraftrelaterade konsekvenser fokuserar på det sociala och mentala perspektivet (i kapitel 5) och uppehåller sig vid platsidentitet och imageskapande. Avslutningsvis görs en sammanfattande slutsats (i kapitel 6) där resultat och resonemang knyts samman.

## 2. Torsås kommun och vindkraftverksamhetens inträde

Förståelsen av resultaten i efterföljande kapitel kräver insikt i de specifika omständigheterna. Detta kapitel syftar därför till att ge en översiktlig beskrivning av Torsås kommun (avsnitt 2.1). Det ömsesidiga intresset mellan vindkraftnäringen, kommunledningen i Torsås kommun samt de lokala företagen i kommunen klargörs också (avsnitt 2.2). Även om framtidsperspektivet inte ska utgöra fokus i denna rapport kommer en väsentlig del av resultaten att referera till en möjlig utveckling av verksamheten. Av den anledningen återges även framtidsvisionerna kring den havsbaserade vindkraftens utveckling i Torsås kommun (avsnitt 2.3). Mot bakgrund av att Torsås kommun enligt vindkraftföretagens erfarenhet utgör ett unikt sammanhang när det gäller mottagandet av vindkraften utvecklas avslutningsvis ett In My Back Yard-begrepp (avsnitt 2.4). Ett sådant begrepp avser öppna upp för en diskussion i det avslutande kapitlet kring konsekvenserna av ett positivt bemötande till en bransch som vanligen möter motstånd.

### 2.1 Korta fakta om Torsås kommun

Torsås kommun är beläget i södra Kalmar län på Sveriges sydvästra kust (se karta 1). Torsås yta är 469 km<sup>2</sup> varav 25 km<sup>2</sup> är hav. Topografiskt karaktäriseras Torsås kommun av skog i inlandet och i väst, samt öppen brukad mark i de centrala delarna och längs kusten<sup>7</sup>. Kommunen har en utmärkande rural karaktär med fyra orter (se karta 2). Dessa orter är Torsås, där den kommunala organisationen är lokaliserad, som har en befolkning på cirka 1900 invånare; hamnsamhället Bergkvara med ungefär 1200 invånare; Söderåkra med omkring 1000 invånare och Gullabo som har ungefär 200 invånare. Det totala invånarantalet i kommunen är 7300 personer<sup>8</sup>, vilket ger en befolkningstäthet på 15,7 invånare per km<sup>2</sup>.

I kommunen finns närmare 700 företag av vilka majoriteten är enskilda företag<sup>9</sup>. Tillverkningsindustrin är den dominerande sektorn både med avseende på antal sysselsatta och totala inkomster. En övervägande andel av företagen inom denna kategori är underleverantörer till motorindustrin. De största företagen är också utlandsägda. Jord- och skogsbruksnäringen utgör fortfarande en viktig del i den lokala ekonomin även om den minskar. Turismindustrin är fortfarande relativt liten men växer stadigt. Storleken på företagen varierar kraftigt från enmansföretag till företag som har över 500 personer anställda<sup>10</sup>.

### 2.2 Ömsesidigt intresse mellan vindkraftföretag och Torsås kommun

Följande stycke återger hur de tre huvudparternas respektive intressen möts i vindkraftverksamheten. Först presenteras intresset hos verksamheten i centrum, nämligen vindkraftindustrin. Därefter belyses de lokala intressena som representeras av kommunens perspektiv så väl som av näringslivet i Torsås kommun.

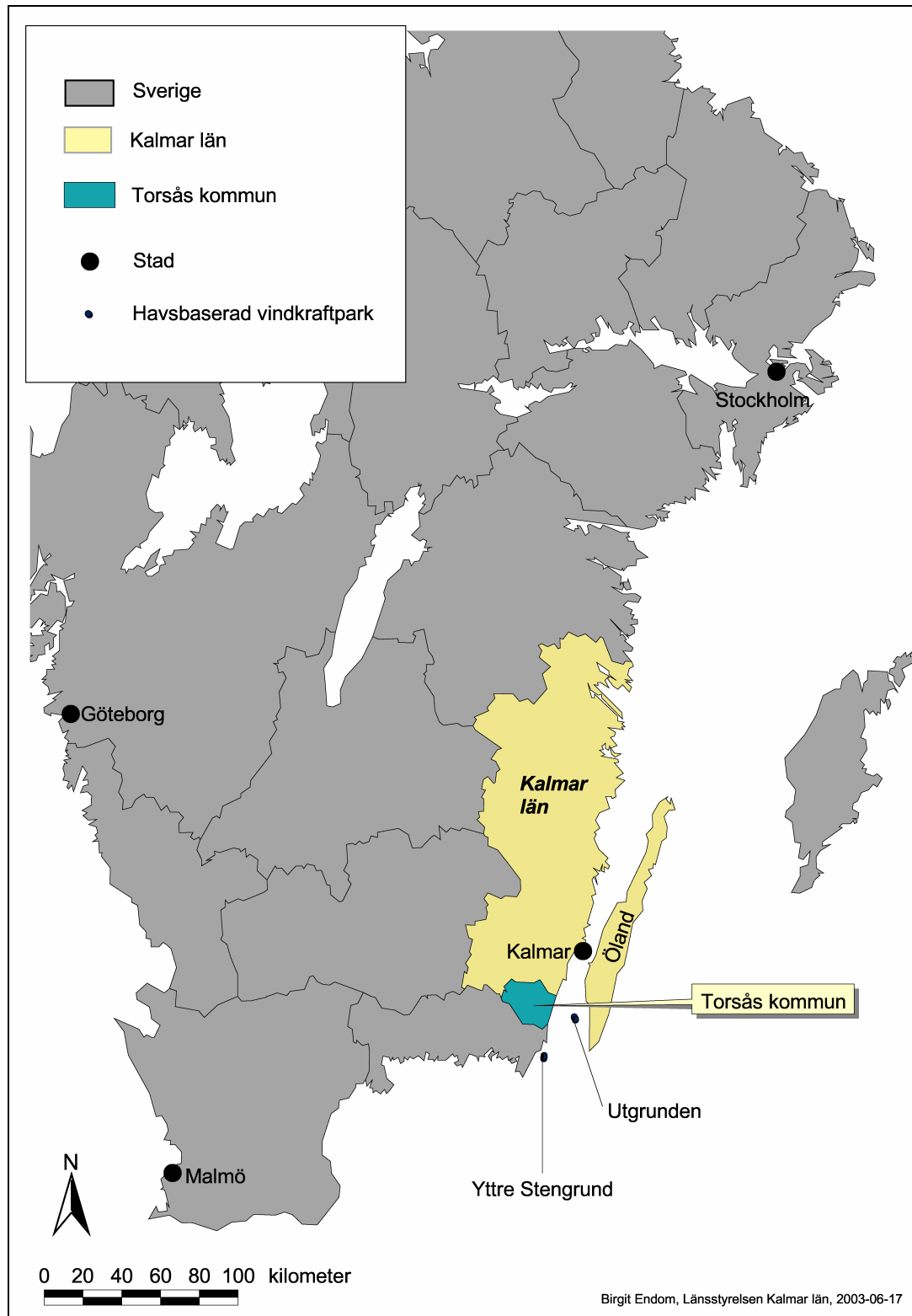
<sup>7</sup> Torsås kommun 2003, Kommunfakta 2003

<sup>8</sup> SCB, 2003-06-05

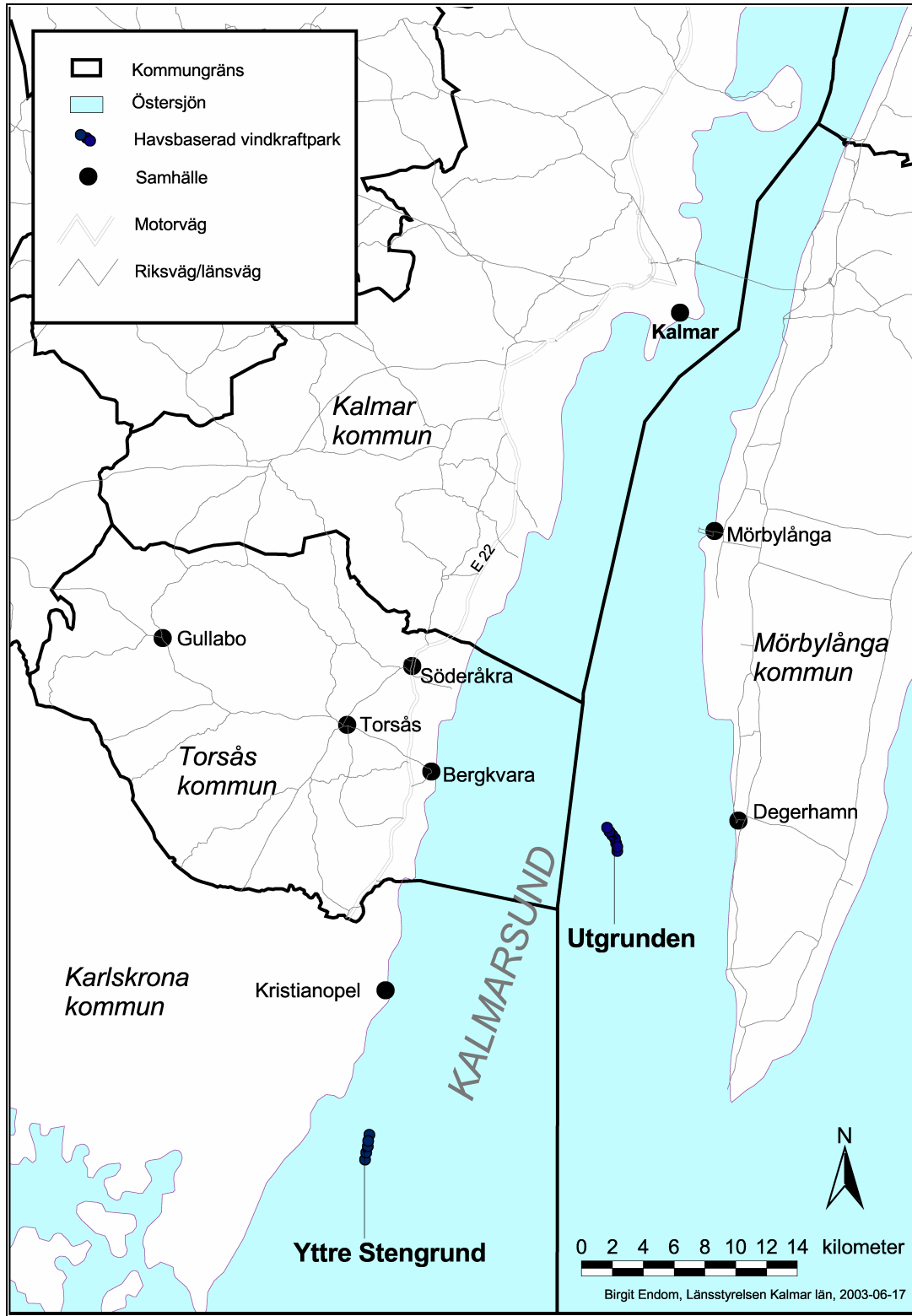
<sup>9</sup> Länsstyrelsen i Kalmar län och Regionförbundet i Kalmar län, 2002: 3

<sup>10</sup> Kommunrepresentant 1, april 2003, Kommunrepresentant 3, april 2003

Karta 1: Södra Sverige med Kalmar län och Torsås kommun



**Karta 2: Utgrunden och Yttre Stengrund i Kalmarsund**



### 2.2.1 Vindkraftnäringens perspektiv

1988 kom kartläggningen Läge för vindkraft, som gjordes på uppdrag av Sveriges regering. I rapporten utpekades potentiella områden i Sverige för vindkraftetableringar både på land och i vattnet. Ett av de havsområden som bedömdes möjliga för en större etablering var Kalmarsund som ligger mellan Småland och Öland (se karta 2)<sup>11</sup>.

Under sent 1990-tal planerade ett vindkraftföretag för etableringar av två vindkraftparker med en effekt på 10 MW vardera. Av flera skäl kom två platser i södra Kalmarsund att stå i fokus. Den första anledningen var att det är ett område med stark och jämn vindstyrka. För det andra avgränsades sökandet efter lokaliseringsplats till områden som identifierats i de lokala översiktsplanerna som möjliga för vindkraftetableringar. För det tredje var platsen för lokalisering tvungen att vara på grunt vatten för att göra en etablering tekniskt och ekonomiskt genomförbar. För det fjärde behövdes tillgång till en närliggande hamn med tillräckligt med utrymme och infrastruktur för att kunna ta emot deras verksamhet. Den aktuella hamnen skulle även ha ett visst djup och ligga skyddad från vind och drivis. Bergkvara hamn uppfyllde samtliga kriterier. Torsås kommun som lokaliseringsort för etableringsverksamhet hade dessutom ytterligare en viktig egenskap, nämligen en kommunledning med positiv och intresserad inställning till deras verksamhet och planer. Då vindkraftindustrin har erfårit ett starkt motstånd på ett antal platser i Sverige var denna sista faktor viktigare än det först förefaller<sup>12</sup>. Forskning har visat att omständigheterna i den lokala närmiljön är ytterst avgörande vid nyetableringar av företagsverksamhet, vilket styrker den mentala miljöns betydelse för lokaliseringen<sup>13</sup>.

De faktiska lokaliseringarna lag dock inte inom Torsås kommungräns. Utgrunden är belägen inom Mörbylånga kommun (på Öland) medan Yttre Stengrund ligger i Karlskrona kommun (se karta 2). Detta innebar att tillstånden om att få uppföra vindkraftparkerna söktes från dessa kommuner<sup>14</sup>. Då tillstånden gavs kom etableringsverksamheten att utgå från Bergkvara hamn.

### 2.2.2 Det lokala perspektivet

Under den första halvan av 1990-talet upplevde Torsås kommun, liksom många andra kommuner vid den tiden, en negativ utveckling med växande arbetslöshet (se figur 1) och en minskande befolkning (se figur 2). Denna trend vände under den senare delen av samma årtionde då flera stora tillverkningsföretag expanderade eller etablerades i kommunen.

Hamnverksamheten i Bergkvara, som i enlighet med näringslivet i stort upplevt en nedgång, förblev dock på en låg aktivitetsnivå. För att åtgärda detta gjordes en omfattande upprustning av hamnen för en total kostnad på 12 miljoner kronor. Då skeppningen av timmer som utgjorde huvudaktiviteten i hamnen minskade uppfyllde investeringen inte den förväntade positiva effekten för kommunen. Hamnaktiviteten har länge varit viktig i orten vilket innebar att den mentala bilden av lågkonjunktur bestod<sup>15</sup>.

---

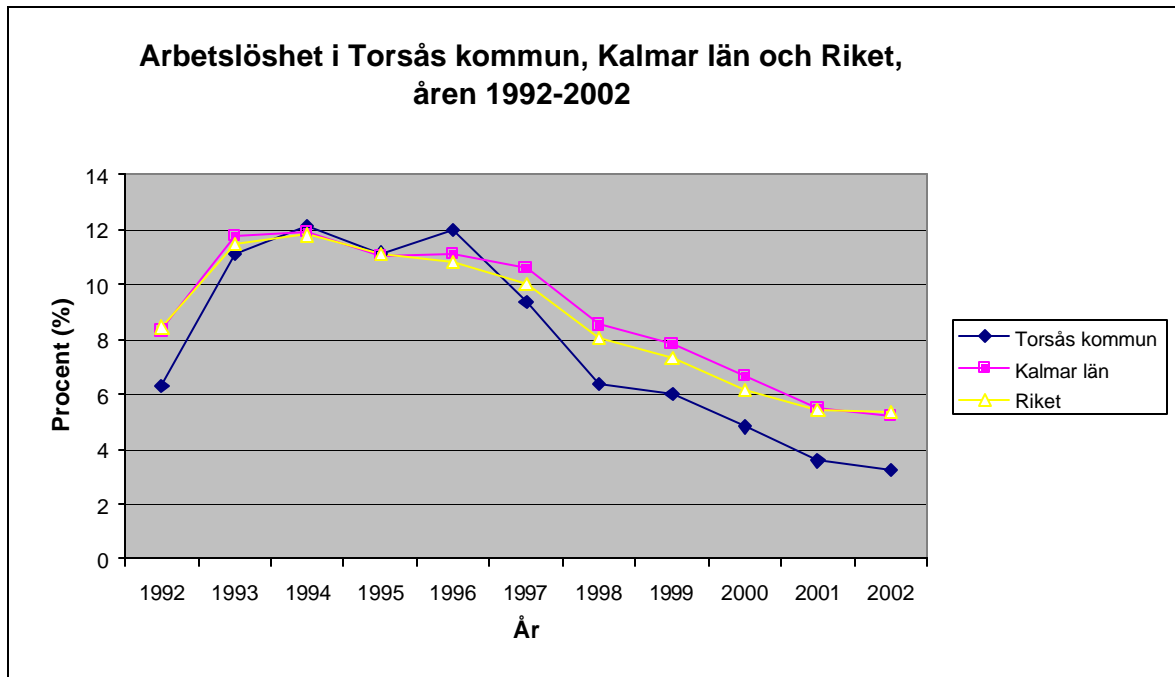
<sup>11</sup> SOU, 1988: 152

<sup>12</sup> Vindkraftrepresentant 1, april 2003; Vindkraftrepresentant 2, april 2003; Vindkraftrepresentant 6, maj 2003

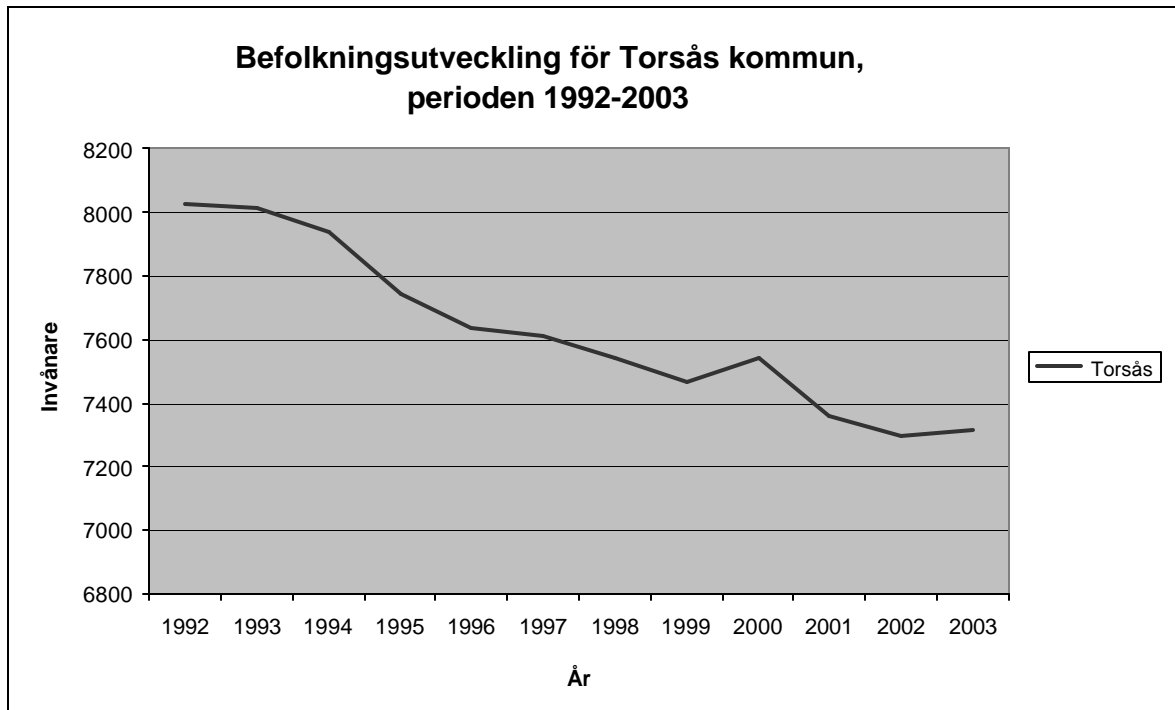
<sup>13</sup> Törnqvist, 1996: 236

<sup>14</sup> Vindkraftrepresentant 6, maj 2003

<sup>15</sup> Kommunrepresentant 1, april 2003; Kommunrepresentant 3, april 2003



**Figur 1<sup>16</sup>:** Kurvorna i diagrammet visar den totala arbetslösheten på tre olika administrativa nivåer (Torsås kommun, Kalmar län och riket). Här framgår hur arbetslösheten i Torsås kommun följde den nationella trenden under första halvan av 1990-talet då arbetslösheten gick upp i hela riket. Under den senare halvan av 1990-talet utmärker sig dock Torsås med betydligt lägre arbetslöshet både i förhållande till Kalmar län och till riket.



**Figur 2<sup>17</sup>:** Här kan utläsas en trend som påminner om utvecklingen för sysselsättningen i kommunen. Under 1990-talet minskade befolkningen med drygt 500 personer vilket motsvarar en procentuell minskning på 7 %. Ett samband som verkar förekomma är att befolkningen minskade under mitten av 1990-talet då arbetslösheten var som störst. Under 2000-talet tycks det dock som om denna negativa trend vänder uppåt igen.

<sup>16</sup> Arbetsförmedlingen i Kalmar, 2003-06-17

<sup>17</sup> Arbetsförmedlingen i Kalmar, 2003-06-17



Under 1999 utarbetade kommunen i Torsås en handlingsplan i vilken de kartlade möjliga områden för framtida tillväxt och utveckling. Ett av dessa områden var hamnen i Bergkvara. Detta råkade sammanfalla med att planerna om en etablering vid Utgrunden annonserades i media. Representanter från Torsås kommun beslutade att ta tillfället i akt och kontaktade det aktuella vindkraftföretaget för att presentera Bergkvara hamns kvaliteter. Deras då nyrenoverade hamn med utrymmen för lagring och industriella aktiviteter samt annan infrastruktur presenterades. Kommunrepresentanterna klargjorde även att hamnen låg i nära anknnytning till de planerade etableringsplatserna i sundet. Därutöver erbjöd de hjälp att lösa eventuella praktiska och byråkratiska problem. En person vid kommunen fick även ett uttalat ansvar för vindkraftutvecklingen<sup>18</sup>.

Det finns ytterligare en dimension som kan förklara kommunens mottagande av vindkraftverksamheten. Till att börja med såg Torsås kommunpolitiker en framtidspotential i vindkraftverksamheten då den skulle kunna utvecklas till att bli en passande del i den befintliga lokala industrin. Detta genom att vindkraftindustrin enligt resonemanget skulle kunna lägga uppdrag lokalt men även etablera nya industriella verksamheter med anledning av vindkraftverksamheten. Detta skulle inte bara kunna skapa nya arbetstillfällen, menade man på Torsås kommun, utan skulle även kunna stärka det befintliga lokala näringslivet<sup>19</sup>.

Det faktum att Torsås utgör en relativt gles befolkad kommun som upplevt en minskande befolkning och växande arbetslöshet har inneburit en insikt om vikten av ett lokalt samarbete och ett rikt näringsliv med många olika verksamheter. Intervjupersonerna tryckte samstämmigt på att lokal konkurrens var negativt medan samarbete genererar fruktsamma synergieffekter. Delar av vindkraftbranschen arbetade i sin tur medvetet utifrån intentionen att agera som en del av det lokala näringslivet. Detta i kombination med det aktuella företagsklimatet innebar att vindkraftföretagen välkomnades i Torsås kommun. Sammanhanget i sin helhet gjorde att vindkraftföretagen fick en relativt enkel tillgång till viktig information, ömsesidigt stöd och positiva affärskontakter<sup>20</sup>.

## 2.3 Framtida etableringsplaner

För närvarande finns två konkreta projektplaner för en nära förestående tid. För det första görs en projektutveckling av en tredje vindkraftpark i direkt anslutning till Utgrunden. Dessa planer går under arbetsnamnet Utgrunden 2 och diskuteras i dagsläget som fem olika alternativa utformningar beroende på vad som är möjligt med avseende på tillstånd och tekniska förutsättningar. Planerna varierar mellan 14 och 27 verk med en effektstorlek på 2 till 5 MW per verk. Den mest aktuella versionen är en park med 21 verk á 3,5 MW, vilket skulle ge en total effekt på drygt 70 MW. I samband med dessa projektplaner planeras även fyra vindkraftverk att etableras i rent forskningssyfte. Företag och universitet är involverade i dessa planer och tillsammans har de sökt anslag från EU. Målsättningen är att planerna ska realiseras under 2004 eller 2005<sup>21</sup>. För det andra planeras en vindkraftpark i Karlskrona kommun i Södra Kalmarsund. Denna vindkraftpark avser fem verk med en effekt på 3,5 MW vardera. Även här är forskning kring havsbaserad vindkraft ett viktigt delmål<sup>22</sup>.

<sup>18</sup> Kommunrepresentant 1, april 2003; Kommunrepresentant 3, april 2003

<sup>19</sup> Kommunrepresentant 3, april 2003

<sup>20</sup> Torsåsföretagare 5, april 2003; Vindkraftrepresentant 6, maj 2003

<sup>21</sup> Vindkraftrepresentant 1, april 2003; Vindkraftrepresentant 3, april 2003

<sup>22</sup> Vattenfall AB, 2003-06-05

## 2.4 Summering: Vindkraft i Torsås kommun - grund för ett IMBY-resonemang?

Det förefaller alltså som om de berörda parterna har mötts i ett ömsesidigt intresse kring vindkraftverksamheten i Torsås kommun. Kommunen identifierade tidigt vindkraftverksamheten som en potentiell utvecklingsgren inom det befintliga näringslivet i kommunen och som en ersättande aktivitet i Bergkvara hamn. Vindkraftföretagen i sin tur fann ett ovanligt stöd för sin verksamhet och visade i sin tur ett engagemang för att aktivt bidra till det lokala sammanhanget. Det finns anledning att uppehålla sig lite längre vid detta relativt unika sammanhang.

På många platser i både Sverige och andra länder har etableringsplaner för vindkraftverksamhet mötts av en negativ opinion<sup>23</sup>. Motståndet mot vindkraftetableringar fokuserar enligt andra studier ofta på förväntade störningar av ljud, reflexer och rörelse, negativ inverkan på landskapsbilden, hot mot naturen (fåglar, fisk, flora), samt osäker och dyr energitillförsel från vindkraft<sup>24</sup>. Inte sällan diskuteras en sådan negativ opinionsbildning som ett möjligt utfall av Not In My Back Yard (NIMBY). Detta begrepp fokuserar på samhällsnyttiga objekt, som människor reagerar negativt mot när de hamnar i deras egen närhet<sup>25</sup>. Uppfattningen bland de intervjuade i föreliggande undersökning är att någon negativ opinion aldrig fick fäste i Torsås kommun. Det faktum att de aktuella etableringsplatserna i Kalmarsund ligger mer än tio kilometer ut från Torsås kommuns kust kan utgöra en viktig förklaringsgrund eftersom flera av de vanligaste opinionsargumenten därmed blir mindre motiverade. I Torsås kommun förefaller istället intresset ha fokuserat på verksamhetens potential att bidra till den lokala utvecklingen. Det har visat sig i andra studier att en positiv inställning till näringslivsverksamheter oftare bildas om nyttoaspekterna är tydliga<sup>26</sup>. En viktig förklaringsgrund till ett NIMBY-perspektiv på vindkraftmottagandet är att individer försöker "maximera sitt eget levnadsutrymme, sin användning och tillgång till miljön och landskapet<sup>27</sup>". Samma argument skulle även kunna ligga till grund för ett välkomnande motsatsresonemang till NIMBY; ett uppmanande In My Back Yard (IMBY). Ett sådant begrepp avser då ett sammanhang där en erkänt samhällsnyttig verksamhet också uppfattas kunna ge extra fördelar lokalt eller personligen. IMBY innefattar därför inte enbart ett passivt godtagande utan snarare ett aktivt mottagande.

Centrala aspekter i ett sådant IMBY-resonemang är med andra ord:

- En grundläggande uppfattning är att en aktuell verksamhet upplevs kunna bidra med en påtaglig nytta i det egna sammanhanget.
- Utmärkande är en uttalad önskan, eller till och med ett aktivt engagemang, i syfte att få del av en viss verksamhet.
- Det finns ingen avgörande oro för negativa konsekvenser av den aktuella verksamheten.

Poängen med detta hypotetiska resonemang är att ett IMBY-präglat mottagande kan innebära att den aktuella näringslivsaktören inte bara etablerar sin verksamhet utan dessutom engagerar sig i att bidra till utvecklingen av det lokala samhället. I vilken mån detta gäller vindkraftsammanhanget i Torsås diskuteras vidare i den sammanfattande slutdiskussionen när tendenserna för vindkraftverksamhetens inverkan på Torsås kommun har behandlats.

---

<sup>23</sup> Krohn och Damborg 1999

<sup>24</sup> Wolsink 2000:50, Mels, 2001

<sup>25</sup> Wolsink (2000:56) samlar fyra olika anledningar till en NIMBY-reaktion. 1. Personen vill helt enkelt inte uppoffra sin egen närmiljö för det allmännas bästa trots en i grunden positiv inställning. 2. Personen är emot utvecklingen i sin helhet. 3. Personen blir negativ till projektet under dess utveckling på grund av ett ändrat riskmedvetande. 4. Motstånd som grundas i att placeringen upplevs felaktig av annan anledning.

<sup>26</sup> Hammarlund, 1997:9

<sup>27</sup> Hammarlund, 1999:15

### 3. Inverkan på den lokala ekonomin

Studien av socioekonomiska konsekvenser avser i det här kapitlet två aspekter som ofta diskuteras i samband med utvecklingsfrågor, nämligen ekonomisk och sysselsättningsmässig utveckling. Dessa faktorer kan sägas ge en omedelbar och mätbar bild.

Regional utveckling är ett begrepp som allmänt kan definieras som ett "samlingsbegrepp för alla förändringar i ekonomiskt, socialt, kulturellt, och miljömässigt avseende som äger rum under en period i en ort, en kommun, ett län eller en landsdel"<sup>28</sup>. Utifrån denna synnerligen vida definition kommer användningen här att anpassas något efter det specifika sammanhanget. Här önskas göra en åtskillnad mellan de geografiska skalnivåerna. Mot bakgrund av att den regionala nivån, som i den här studien representeras av Regionförbundet och Länsstyrelsen i Kalmar län, också visar sig ha en aktiv roll i frågan blir det mer praktiskt att låta "regional utveckling" avse utvecklingen inom Kalmar län. En "lokal utveckling" får därför beteckna det som sker i Torsås kommun med anknytning till verksamheten kring den havsbaserade vindkraften i Kalmarsund. Den lokala utvecklingen i Torsås kommun står alltså i fokus i den följande behandlingen medan vissa aspekter även knyter an till den regionala utvecklingen.

Innan de faktiska konsekvenserna av verksamheten kring den havsbaserade vindkraften behandlas ges utrymme för en beskrivning av den verksamhet som varit aktuell hittills i Torsås kommun (avsnitt 3.1). Detta ger en större förståelse för resultatbilden. I redogörelsen görs en särskiljning mellan direkta och indirekta konsekvenser. Detta görs för att tydligare se effekterna på Torsås kommun i relation till den centrala vindkraftverksamheten. Det ger också möjlighet till eventuella jämförelser i senare studier. I avsnitt 3.2 presenteras de uppgifter som varit möjliga att få fram avseende den ekonomiska inverkan av vindkraftverksamhetens närvaro i Torsås kommun. Därefter diskuteras de sysselsättningsmässiga effekterna (avsnitt 3.3). Vindkraftverksamhetens inverkan på hamnen identifierades inledningsvis som ett specifikt intresseområde. Detta ges därför en separat belysning (avsnitt 3.4).

#### 3.1 Vindkraftverksamheten i Torsås kommun

Utvecklingen av havsbaserad vindkraft har varit komplex sedan den aktualiserades. Även om de studerade vindkraftföretagen i denna utredning ska förbli anonyma kan vindkraftbranschens närvaro i Torsås kommun skissas upp.

Vindkraftbranschens inträde i Torsås skedde i en relativt stor skala på kort tid. Inledningsvis ska påminnas om att vindkraftbranschen är mycket dynamisk i flera avseenden. Som ett exempel har nästan samtliga aktörer ändrat namn under den studerade perioden, vanligen till följd av omstruktureringar och sammanslagningar.

Från början var det en vindkraftprojektör som sökte lämpliga lokaliseringar för etableringar av havsbaserad vindkraft. De fann två platser i Kalmarsund på grunden Utgrunden och Yttre Stengrund. Då förarbeten till detta slags projekt tenderar att bli både kostsamma och riskfyllda

---

<sup>28</sup> Johansson och Persson, 1991:14

valde de att sälja sina prospekt kring Utgrunden till ett stort energiföretag. Kort därefter såldes även själva projekteringsföretaget till ett annat stort vindkraftföretag. Som en konsekvens av detta blev etableringen av vindkraftverk på Yttre Stengrund realiserad av detta vindkraftföretag. Under slutet av 1999 gav regeringen tillstånd till uppförandet av båda vindkraftparkerna i Kalmarsund varefter själva etableringsverksamheten snart var ett faktum.

Då vindkraftbranschen i huvudsak har sin bas i Tyskland, Danmark, Holland, Belgien och USA var även de involverade företagen nästan uteslutande av utländsk härkomst. Dessutom härrörde så väl tekniskt specialiserad personal som komponenter från dessa länder. Idag ägs båda parkerna av ett stort vindkraftföretag utomlands. På grund av ett medföljande serviceavtal sköts dock fortfarande underhållet och servicen av de två företag som stod för etableringarna. Dessa företag är med andra ord fortfarande aktiva i Torsås kommun<sup>29</sup>.

Den period som studeras inkluderar tre olika faser inom vindkraftverksamheten. Dessa har haft mycket olika inverkan på Torsås kommun. För att ge en samlad bild redogörs här kort för hur det lokala sammanhanget påverkades under de respektive faserna.

### 3.1.1 Förberedelsefasen

Förberedelserna inleddes med undersökningar, tillståndsförfaranden och kalkyleringar flera år innan den faktiska etableringen kunde komma till stånd. Torsås berördes från och med 1999 då planerna och förberedelsearbetet intensifierades, även om huvuddelen av aktiviteten fortfarande främst skedde på annat håll. Torsås berördes i första hand genom att forskare kom till Bergkvara för att göra mätningar och provtagningar vid de aktuella etableringslokaliseringarna i havet. Det var bland annat provborrningar och undersökningar av botten samt inverkan på fågellivet. Även representanter från vindkraftbolagen hade ärenden för att knyta kontakter och för att organisera arbetet på plats.

Lokalt engagerades i detta skede främst skeppare och personal vid hamnverksamheten. Indirekt berördes Torsås även genom att de som arbetade med förberedelserna hade en vardagskonsumtion av mat och boende.

### 3.1.2 Etableringsfasen

Etableringsfasen då vindkraftparkerna byggdes upp på Utgrunden (hösten 2000) och Yttre Stengrund (våren 2001), var den verkligt arbetsintensiva perioden i Torsås kommun. Då var inverkan på näringslivet i Torsås också som mest påtaglig. Denna period präglades av en omfattande aktiviteter med många företag engagerade, mycket människor i omlopp och en fysiskt påtaglig utveckling av verken.

Mycket summariskt bestod aktiviteterna i:

- borrning eller annan förberedelse till havs inför etablering av fundamenten
- bygge av fundamenten
- leverans av vindkraftverkens olika komponenter, både landvägen och sjövägen
- montering av komponenter; delvis förberedande i hamnen, delvis på plats till havs
- anläggning och anslutning av kablar från vindkraftparkerna till elnätet på land

---

<sup>29</sup> Vindkraftrepresentant 1, april 2003; Vindkraftrepresentant 4, april 2003; Vindkraftrepresentant 5, april 2003

Dessa verksamheter engagerade företag som levererade komponenter (företrädesvis från fabriker i utlandet); specialbåtar för borring och etablering av fundamenten; tekniker och svetsare som monterade ihop komponenterna, samt dykare, teknisk personal och skeppare vid anläggning av kablarna.

Lokalt påverkade den fysiska verksamheten främst hamnen i Bergkvara. Hamnverksamheten stod för ett omfattande uppdragsarbete då de handlade tillstånd till utländska fartyg att få anlägga hamnen. Vidare skötte de förtullning, lotsning och uthyrning av kajplatser och lagerplatser på hamnen samt uthyrning av vissa lokaler. Slutligen gav de information om kommunen och hjälpte till att knyta de lokala kontakterna åt inkommande företag, vilket var en mycket viktig uppgift visade det sig. Även bokföringen av lokala uppdrag och andra kontorsuppdrag sköttes av denna hamnverksamhet. Näringslivet i Torsås påverkades på ett vidare plan då den tillfälliga arbetsstyrkan vid etableringsverksamheten behövde boende och mat. En stor andel av dessa människor valde att bo på hotell, vandrarhem och campingar inom Torsås kommun. Det innebar i sin tur att även restaurangnäringen men även dagligvarubutiker påverkades. Därutöver anordnades åtskilliga studiebesök och konferenser vilket engagerade restaurangnäringen med cateringuppdrag och lokala skeppare vid båtfärder, men även lokala ideella föreningar genom uthyrning av lokaler. Även andra delar av Torsås näringsliv engagerades. För den tekniska verksamheten gjordes beställningar av vissa komponenter hos tillverkningsindustrin och handelsföretag. Oförutsedda insatser för reparation av båtar och hyrning av svetsar och liknande gjordes också av lokala företag i Torsås kommun.

Den samlade verksamheten gav vissa extra inkomster till näringslivet i Torsås kommun. Men aktiviteten gav även andra effekter som inte är direkt mätbara i pengar, vilket vi återkommer till.

### 3.1.3 Driftsfasen

När båda parkerna väl var slutgiltigt etablerade och färdiga våren 2001 avmattades aktiviteten märkbart och övergick till främst skötsel och underhåll av vindkraftparkerna. Att dessa vindkraftanläggningar dessutom var de första i den storleken till havs i världen, innebar att de i stor utsträckning var prototyper. Därför har de krävt mer driftstekniker på plats än vad de beräknas göra på sikt. Bland annat görs kontinuerliga mätningar och registreringar för att samla information inför vidare utveckling av tekniken för havsbaserade vindkraftverk. Idag (2003) har de två företag som byggde vindkraftparkerna varsin serviceavdelning på plats i Bergkvara med servicechefer, tekniker och skeppare. Dessutom utförs service av specialkunnig personal som kommer från etableringsföretagens hemländerna.

Det finns två utvecklingstrender beträffande vindkraftverksamhetens inverkan på det lokala sammanhanget i Torsås kommun. Till att börja med engagerar serviceverksamheten i relation till etableringsverksamheten betydligt färre företag och antal människor. Det innebär att volymen av inverkan på näringslivet minskar. Samtidigt får verksamheten allt starkare fäste i Torsås genom att affärsrelationer utvecklas och serviceföretagen övergår till att anställa människor lokalt istället för att låta anställda från andra länder pendla till Torsås. På plats i Bergkvara har även ett projekteringsföretag hyrt ett kontor. Dessa inväntar i dagsläget besked om tillstånd till sin planerade etablering av en havsbaserad vindkraftpark vid namn Utgrunden 2. Denna verksamhet kan sägas befinna sig i ett tidigt skede av förberedelsefasen.

Denna bild av verksamheten kring de havsbaserade vindkraftparkerna underlättar tolkningen av de effekter som framträder.

### 3.2 Ekonomiska effekter

I den följande redogörelsen kommer de direkta konsekvenserna, som de avgränsats i inledningen, att redovisas inledningsvis vid varje punkt som behandlas. Därefter kompletteras uppgifterna med de indirekta konsekvenserna.

#### 3.2.1 Kapitalinvesteringar i Utgrunden och Yttre Stengrund

De totala investeringskostnaderna för vindkraftparkerna i Kalmarsund uppges ha varit 174 miljoner kronor för Utgrunden<sup>30</sup> och 135 miljoner kronor för Yttre Stengrund<sup>31</sup>. Dessa summor inkluderar hela projektkostnaden inklusive förundersökningar, tillståndsförfaranden och etableringskostnader. Hur stor del av dessa summor som har tillfallit Torsås kommun har inte varit möjligt att utreda. Dessa siffror kan ändå utgöra en referensram i sammanhanget.

#### 3.2.2 Ekonomisk betydelse för berörda företag i Torsås kommun

Här presenteras betydelsen av inkomsterna från vindkraftföretagen för företag inom Torsås kommun. De inkomster Torsåsföretagen har haft från vindkraftföretagen ställs i relation till deras totala inkomster före moms och återges i procent. Vidare har dessa uppgifter inte varit möjliga att redogöra för årsvis varför de utgör ett genomsnitt för den studerade perioden 1999-2002. Dessa genomsnittliga siffror är ytterst ungefärliga, men bedöms ändå ge en viss uppfattning om den ekonomiska inverkan under den aktuella perioden.

Trots att det inte kan styrkas med siffror kunde konstateras att inkomsterna bland Torsåsföretagen speglar intensiteten i vindkraftverksamheten genom att de var starkt koncentrerade till etableringsfasen. Det innebär att den dagsaktuella ekonomiska inverkan är avsevärt mycket lägre än de som presenteras här.

I figur 3 presenteras den totala inverkan på de 16 Torsåsföretag som var villiga att lämna ekonomiska uppgifter.

<b>Figur 3: Total inverkan på 16 företag i Torsås kommun:</b>	<b>8 %</b>
Hotell och restaurangnäringen (6 stycken):	11 %
Tjänste- och industriföretag (10 stycken):	7 %

Det har visat sig att huvuddelen av den ekonomiska inverkan av vindkraftverksamheten har tillfallit hotell- och restaurangnäringen. För att tydliggöra denna skillnad redovisas de här som en egen kategori. De övriga företagen representerar hamnverksamhet, lokaluthyrning, detaljhandel inom järn och byggbranschen, tillverkningsindustri samt varv. Den senare gruppen samlas här under beteckningen Tjänste- och industriföretag. Hamn- och lokal relaterade uppdrag var dock de verksamheter som tillsammans fick del av de största intäkterna i absoluta tal. Av detta kan uttolkas att den geografiska fokuseringen av inkomsterna står på Bergkvara hamn.

<sup>30</sup> Stalin (2003-04-09)

<sup>31</sup> Vindkraftrepresentant 6, maj 2003

Fortfarande med respekt för att de ekonomiska resultaten måste tolkas som en ungefärlig fingervisning så framgår med ganska stor tydlighet att uppdragen varit relativt koncentrerade till ett fåtal företag. Fem av de medverkande företagen kunde uppge en relativ inkomst från vindkraftföretagen på över 10 % under perioden. Dessa skiljde sig markant från de övriga vars vindkraftrelaterade inkomster utgjorde som mest omkring 1 % av deras totala inkomster per år. Detta beror i första hand på behoven hos vindkraftföretagen och de lokala företagens möjligheter att tillgodose dessa.

Vid en analys av den ekonomiska inverkan av vindkraftverksamheten på näringslivet i Torsås i sin helhet måste man lyfta blicken från de företag som studien fokuserar på. De 16 lokala Torsåsföretag som representeras i undersökningen ska ställas i relation till de närmare 700 företag som finns i kommunen. Mot den bakgrunden framgår att den totala inverkan på företagen i kommunen är relativt begränsad. Det finns visserligen all anledning att anta att det är betydligt fler företag som faktiskt berörts även utan att veta om det<sup>32</sup>, men de studerade företagen representerar med stor sannolikhet de företag som fått mest utdelning.

Inverkan av de extra inkomsterna som Torsåsföretagen fått genom affärskontakter med vindkraftföretagen ska belysas med särskilt intresse med avseende på sysselsättningseffekter och hamnverksamheten i Bergkvara. Innan dess ska även nämnas att inkomsterna bidragit till viss annan utveckling hos de berörda Torsåsföretagen. Flertalet företagsrepresentanter i Torsås betonade att varje krona som kommer in i verksamheten alltid är värdefull. Bland annat uppger några att de har haft möjlighet att utveckla sina verksamheter. En företagare uppger att deras verksamhet som den ser ut idag, har byggts upp till stor del som ett resultat av kontakten med vindkraftföretagen. Deras efterfrågan gav företaget en ny idé om hur de skulle kunna utveckla sin verksamhet, vilket sedan har fungerat<sup>33</sup>. Några företagare anger att extrainkomsterna från vindkraftföretagen har inneburit att de kunnat investera i utrustning eller utveckling av sin verksamhet.

### 3.3 Sysselsättningseffekter

Sysselsättning som genereras med anledning av vindkraft skapas generellt främst kring etableringar, tillverkning av komponenter samt vid skötsel och underhåll<sup>34</sup>. När det gäller havsbaserad vindkraft som fortfarande i stora delar befinner sig i utvecklingsstadiet krävs fortfarande en större arbetsinsats än beräknat på sikt<sup>35</sup>.

#### 3.3.1 Sysselsättning inom vindkraftnäringen

I dagsläget (2003) finns tre vindkraftföretag representerade i Torsås kommun genom vardaglig verksamhet. Dels två serviceverksamheter till de två befintliga vindkraftparkerna, dels projektörsverksamhet till den planerade parken Utgrunden 2. Totalt är nio personer i vardagligt arbete med anledning av vindkraftparkerna inom Torsås kommun (se figur 4). Dessa arbetar i första hand heltid men vissa arbetar deltid. Därutöver kommer det in extra personal, oftast från

---

<sup>32</sup> Vindkraftrepresentanterna uppger att antalet kontantköp varit omfattande. Dels från företagen men inte minst har de människor som kommit för att arbeta vid verken spenderat pengar lokalt på mat, boende, nöjen och lokal service.

<sup>33</sup> Torsåsföretagare 10, april 2003

<sup>34</sup> National Wind Coordinating Committee, 2003-05-21

<sup>35</sup> Vindkraftrepresentant 5, april 2003; Vindkraftrepresentant 6, maj 2003

serviceföretagens hemländer, samt sporadiska studiebesök. Vissa av dem köper mat och husrum inom kommunen.

**Figur 4: Arbetstillfällen inom vindkraftbranschen i Torsås kommun<sup>36</sup>.**

Vardagliga hel- och deltidstjänster i Torsås:	9 personer (varav 2 boende i kommunen)
Sporadiskt inkommande personal:	cirka 5 personer i omlopp

Av de nio personer som i dagsläget är engagerade i vindkraftföretagen på plats i Torsås kommun är två personer boende och betalar skatt i kommunen. Detta ska ställas i relation till antalet förvärvsarbetande i kommunen som under de senaste åren har legat på en nivå om cirka 2900 personer<sup>37</sup>. Gemensam är målsättningen att med tiden enbart rekrytera personal inom ett pendlingsavstånd. I nuläget söker företagen kompetent personal i näromgivningen till de befintliga uppgifterna<sup>38</sup>.

### 3.3.2 Sysselsättningen i Torsås kommun

Som framgått har vindkraftverksamheten på det hela taget en ganska begränsad ekonomisk inverkan på det lokala näringslivet. Det innebär i sin tur att utrymmet för nyanställningar inte kan förväntas vara av någon större omfattning.

Det enklaste svaret på frågan om vindkraftverksamheten i Torsås har påverkat sysselsättningen inom det lokala näringslivet är: Nej, det har inte gett upphov till några nya arbetstillfällen. Vid en mer nyanserad analys framträder dock två aspekter som har betydelse för sysselsättningen. En företagsrepresentant menar att uppdragen från vindkraftbolagen har inneburit att man kunnat behålla en extra anställd under den aktuella perioden. En annan uppger att de har haft människor arbetande hos sig som en arbetsmarknadsåtgärd. Detta representerar visserligen inte en egentlig anställning men har ändå inneburit att dessa personer beretts plats inom näringslivet, vilket kan ge resultat på sikt.

## 3.4 Hamnens utveckling

Som klargjordes i kapitel 2 grundades satsningen på vindkraftverksamheten från kommunens sida på en förhoppning om att den kunde bidra till hamnens fortlevnad. Under utredningens gång har också några tydliga effekter från vindkraftverksamheten framträtt.

### 3.4.1 Nya verksamheter

De vindkraftföretag som har etablerat verksamhet i Torsås har lokaliserat sig till hamnen. Till stor del förklaras det med en naturlig anknytning till hamnen på grund av båttransporterna ut till

<sup>36</sup> Vindkraftrepresentant 3, april 2003; Vindkraftrepresentant 4, april 2003; Vindkraftrepresentant 5, april 2003

<sup>37</sup> SCB, 2003-05-15

<sup>38</sup>Anledningen till att några exakta siffror inte kan anges är att SCB levererar dessa uppgifter med två års fördröjning.



vindkraftparkerna. Det innebär att hamnaktiviteten har berikats med deras närvaro. Det innebär också att de närliggande affärerna och serviceföretagen har fått nya kunder.

### 3.4.2 Den centrala hamnverksamheten

Hamnverksamheten upplevde en svår period då de förväntade inkomsterna blev mindre än man tänkt sig efter de omfattande nyinvesteringarna i slutet av 1990-talet. Inkomsterna från vindkraftverksamheten uppges därför vara mycket viktiga för att kunna finansiera avbetalningarna för investeringarna. Även om inkomsterna till hamnorganisationen var som störst under etableringsfasen är vindkraftföretagen fortfarande viktiga kunder. Bland annat hyr de kajplats och lokaler, lägger till i hamnen, samt köper administrativa tjänster då servicefartyg anlägger hamnen<sup>39</sup>.

### 3.4.3 Inkommande turister och Vindkraftsexpo

Under den mest intensiva tiden för etableringsverksamheten kom det varje dag nyfikna människor till Bergkvara hamn för att följa utvecklingen. I mars 2001 anordnades ett "Vindkraftens dag" av ett vindkraftföretag. De gav i uppdrag åt ett cateringföretag att bjuda på förtäring medan en skeppare engagerades att köra människor med inhyrd båt till vindkraftparken. Drygt 2000 människor strömmade till under dagen. Detta gav en betydande engångsinkomst åt de verksamheter som engagerades. Både vindkraftföretaget och kommunen var överens om att denna tillställning gav oväntat mycket uppmärksamhet. Därför var beslutet snabbt fattat att göra en uppföljning i form av en permanent vindkraftutställning i hamnen. Utställarna var vindkraftbolag men även en lokal skolklass som ritat bilder på temat vindkraft till havs. I juni 2001 slogs dörrarna upp för den nya utställningen Vindkraftsexpo som hölls öppen juni-augusti somrarna 2001-2002<sup>40</sup>. Därmed har vindkraftverksamheten fortsatt att locka besökare till hamnen.

### 3.4.4 Inverkan på företag i hamnen

På det hela taget uppger flertalet företag som är lokaliserade i Bergkvara hamnområde att de har upplevt en tydlig effekt av vindkraftverksamheten. Detta uppges bero på att företag, allmänhet och ideella föreningar har blivit mer aktiva i hamnområdet. De företag som har sin verksamhet lokaliserad i hamnområdet i Bergkvara<sup>41</sup> uppger att de märkt att fler människor kommer ut till dem, vilket de uppskattar har genererat vissa extra inkomster.

<sup>39</sup> Torsåsföretagare 1, april 2003; Kommunrepresentant 3, april 2003

<sup>40</sup> Kommunrepresentant 3, maj 2003

<sup>41</sup> Bergkvara samhälle sträcker sig som ut på udde med hamnen längst ut vilket innebär att de flesta som bor i samhället eller besöker det inte på ett naturligt sätt passerar hamnen.

### 3.5 Summering: Näringslivsutveckling ur ett ekonomiskt perspektiv

Den genomgående tendensen är att vindkraftverksamhetens mätbara inverkan på den lokala utvecklingen var som störst under etableringsfasen, vilken för de båda vindkraftparkerna tillsammans sträckte sig över hösten 2000 och våren 2001. På det hela taget har inkomsterna från vindkraftföretagen varit märkbara hos ett fåtal verksamheter vilka representerar hamn- och båtrelaterade uppdrag samt hotell- och restaurangnäringen.

En tydlig inverkan av vindkraftverksamheten kan noteras i Bergkvara hamn. Aktiviteten har ökat i hamnen genom att vindkraftföretag etablerat kontor där. I och med att vindkraften har utvecklats till en turistattraktion har antalet besökare till hamnen stigit. Dessutom får i första hand den centrala hamnverksamheten betydande inkomster från vindkraftföretagen som bidrar till dess fortlevnad. Även andra företag i hamnen får extra inkomster både genom att vindkraftföretagen och deras anställda samt turister handlar hos dem.

I dagsläget finns tre vindkraftföretag representerade med sin verksamhet i Torsås kommun. Hos dessa kunde totalt nio arbetstillfällen på heltid och deltid noteras, varav två är tillsatta med personer lokalt i kommunen. Därutöver kommer i genomsnitt fem personer sporadiskt till kommunen från utlandet för att utföra arbeten vid vindkraftanläggningarna.

Den samlade bilden anger att verksamheten kring den havsbaserade vindkraften inte har haft en avgörande inverkan på den lokala utvecklingen i Torsås kommun i termer av inkomster och sysselsättning. För kommunen har dock inkomsterna till hamnen utgjort ett betydande komplement för att täcka kostnaderna för investeringarna i hamnen.

En allmänt hållen studie som har gjorts kring inverkan av etablerade företag i Sandviken på den lokala marknaden ger ett relevant perspektiv i sammanhanget. Studien visar nämligen att stora koncernstyrda företag vars huvudkontor ligger på annan ort eller i ett annat land, ofta har en relativt begränsad ekonomisk och sysselsättningsmässig inverkan på kommunen lokalt. I likhet med vindkraftbranschen visade studien att huvudföretagen vanligtvis försåg sina filialer i Sandviken med material och komponenter, istället för att detta köptes lokalt. Endast 3 % av insatsvarorna men så mycket som 39 % av servicetjänsterna köptes inom kommunen<sup>42</sup>. Även om en siffermässig jämförelse inte möjliggörs här så framgår att företag under liknande förhållanden ofta har en begränsad inverkan på lokalsamhället.

Tendenserna som framträtt här angående ekonomiska och sysselsättningsmässiga konsekvenser av havsbaserad vindkraftverksamhet styrks då de ställs i relation till en ny studie som visar på liknande resultat för landbaserad vindkraft i USA<sup>43</sup>. Där gjordes sex fallstudier som tillsammans visar att aktiviteten kring vindproducerad el i dessa områden utgjorde en relativt liten källa till ny ekonomisk aktivitet och sysselsättning. Den huvudsakliga inverkan från vindkraftbranschen tillfaller de områden där komponenttillverkningen sker. Denna insikt har även kommunen i Torsås. Detta framgår av deras intention att inte låta vindkraftverksamheten i kommunen stanna vid nuvarande nivå utan arbeta för en vidareutveckling. Detta belyses i nästa kapitel.

---

<sup>42</sup> Lundmark, Malmberg och Malmberg, 1989

<sup>43</sup> National Wind Coordinating Committee, 2003

## 4. Nätverk och klusterutveckling

Några av de mest omedelbara och mätbara fälten för socioekonomiska konsekvenser har just behandlats i termer av företagsetableringar, inkomster och sysselsättning. Flera andra väsentliga aspekter har dock framträtt och kvarstår därför att belysa. Medan de föregående faktorerna i stort är kvantifierbara, fokuserar det följande snarare på strukturellt betingade konsekvenser. En annan skillnad är att det förra i stor utsträckning belyser det som varit och det som är.

Nätverksrelaterade konsekvenser som ska belysas här är mer att betrakta som långsiktiga investeringar och fokuserar därför mer framåt i tiden. Det gäller både nätverk inom näringslivet och mellan företag och myndigheter. En vidareutveckling av nätverk i form av en satsning på att åstadkomma ett kluster kring havsbaserad vindkraft finns även representerad.

Sådana strukturgrundande konsekvenser har större potential att inbegripa en mer vidsträckt inverkan på samhället. Det som händer inom Kalmar län med anknytning till vindkraftverksamheten visar sig också vara viktigt att betrakta. För att komma åt detta större sammanhang blir det nödvändigt att avvika från den ursprungliga avgränsningen till Torsås kommun.

Nätverk diskuteras i avsnitt 4.1 och 4.2, varpå arbetet med en klusterutveckling belyses i stycke 4.3. Detta kapitel utgår i stor utsträckning från de tidigare presenterade sammanhangen. Inte minst styckena 2.2 och 3.1 är viktiga utgångspunkter.

### 4.1 Vindkraftföretag och lokala nätverk

Det faktum att det har etablerats två vindkraftparker i Kalmarsund har varit en konkret förutsättning för bildandet av nätverk mellan olika aktörer. För det första har vindkraftföretag knutit vissa näringslivskontakter i Torsås kommun, men även i angränsande kommuner. För det andra är de föremål för mer formella "politiska" nätverk.

Nätverksbyggande är i sig inte ett självändamål. Det egentliga värdet ligger i det som skapas inom nätverken. Nätverk betraktas som en viktig faktor för upprätthållande och tillkomst av ett konkurrenskraftigt sammanhang inom näringslivet, vilket i sin tur stärker förutsättningarna för en positiv regional och lokal utveckling. Nätverksarbetet bygger på ett ömsesidigt intresse hos parterna om att upprätthålla kontakt. Att ett sådant intresse fanns mellan, i det här fallet, vindkraftföretagen, kommunen och företagen har redan belysts (i avsnitt 2.2). Näringslivsnätverk avser ett företags kopplingar till andra företag och organisationer, såväl inom den närmaste omgivningen som i andra regioner och länder<sup>44</sup>. Länkningarna består både i ekonomiska och sociala relationer<sup>45</sup>. Centrala förutsättningar för en gynnsam samverkan i sådana nätverk är att varje part bidrar med kunskaper, kontakter och speciella särdrag vilket därmed skapar ett mervärde. Fördelar med lokala nätverk är att de också kan bidra till snabb tillgång till information, varor och tjänster. Nätverk som sträcker sig bortom det närmaste lokala sammanhanget kan dock utgöra värdefulla komplement till bristerna i det lokala sammanhanget<sup>46</sup>.

<sup>44</sup> Jonsson, Lundqvist och Olander, 1996: 79

<sup>45</sup> Hall 2000: 175

<sup>46</sup> Törnqvist 1996: 174-176

Det mervärde som skapas tillfaller i första hand de ingående parterna. Även det större sammanhang de verkar inom (exempelvis kommunen) påverkas, bland annat om företagskulturen eller ekonomin utvecklas.

Som framgått är vindkraftindustrin än så länge i första hand etablerad i andra länder än Sverige. Ett slags mervärde som intervjupersonerna uppger att vindkraftföretagen har bidragit med är också internationella influenser och erfarenheter. En annan aspekt är det ömsesidiga utbytet av specialkunskaper och specialutrustning. Tydligt är också att de lokala näringsidkarna i stor utsträckning är måna om relationen till vindkraftföretagen. Även affärskontakter som för tillfället är så gott som olönsamma tycks upprätthållas i form av nätverksrelationer som ett slags inestående kapital. Detta motiveras med ett hopp om att vindkraftverksamheten ska utvecklas vidare och mer lönsamma affärskontakter kan bli aktuella<sup>47</sup>.

Vindkraftföretagens inverkan på lokala nätverk visar sig även ske via relationer till ideella organisationer i kommunen. De tre organisationerna är Sjöräddningssällskapet som ägnar sig åt övervakning och räddning till sjöss, Hembygdsbygdet som driver Sjöfartsmuseet i Bergkvara och Garpens vänner som bland annat har tagit sig an Garpens fyr och gjort om det till ett vandrarhem. Dessa föreningar har engagerats med att hyra ut sina lokaler, båtar och skeppare. Därutöver uppges även att ett ömsesidigt utbyte av information, tjänster och utrustning har ägt rum. Organisationerna har viktiga funktioner i kommunen i och med att de är engagerade i verksamheter som berör samhället. Föreningsrepresentanterna betonar att uppdragen åt vindkraftbolagen har inneburit en chans att utveckla och marknadsföra sina egna verksamheter. Konkret har samverkan med vindkraftföretagen lett till att både Garpens fyr och även vindkraftparken Utgrunden har utvecklats till turistattraktioner, vilket även höjer det lokala turistvärdet i kommunen<sup>48</sup>. Att lokala föreningar är aktiva och får möjlighet att utvecklas ger på så vis bygden liv och attraktionskraft, både som plats att bo på och som turistmål.

Även Sjöräddningssällskapet ser att deras verksamhet utvecklas genom att de har utbildats i hur vindkraftparkerna fungerar och hur sjöräddning ska gå till vid vindkraftparkerna. Detta innebär nya sjöräddningskunskaper vilket i sin förlängning är positivt för samhället i sin helhet. Det faktum att rutinerna för räddning från verken inte är uppgjord, har medfört att Sjöräddningssällskapet är de som hittills har den största kompetensen<sup>49</sup>. Det är givetvis av stort egenintresse från vindkraftföretagens sida att det finns sjöräddningskunskap lokalt som känner till deras speciella förutsättningar.

Bland vindkraftföretagen finns en stor medvetenhet om vikten av att skapa och upprätthålla dessa lokala nätverk. Några exempel på vad de kan få ut av det har redan framkommit. Minst lika viktiga motiv visar sig vara att vindkraftföretagen vill interagera genom vardagliga och nära kontakter lokalt. Därigenom hoppas de kunna fördjupa acceptansen och förtroendet för vindkraftverksamheten. Förutom att detta underlättar en lokal utveckling förväntas en kumulativ effekt som innebär att acceptansen sprids till andra områden<sup>50</sup>. En studie som gjorts kring näringslivsdriven samhällsutveckling<sup>51</sup> visar att sådan aktivitet skapar en allmän uppmärksamhet och uppskattning till de aktiva företagen, vilket givetvis gynnar deras verksamhet. Företagen i studiens exempel drevs av egenintressen i form av att vilja säkra tillgången till utbildad arbetskraft. Men även för att höja attraktiviteten hos det givna området som livsmiljö. Detta

<sup>47</sup> Torsåsföretagare 1, april 2003; Torsåsföretagare 4, april 2003; Torsåsföretagare 10, april 2003

<sup>48</sup> Representant från Svenska Sjöräddningssällskapet, maj 2003; Representant från Hembygdsbygdet, april 2003; Representant från Garpens vänner, april, 2003

<sup>49</sup> Representative from the Swedish Sea Rescue Society, maj 2003;

<sup>50</sup> Vindkraftrepresentant 1, april 2003, Vindkraftrepresentant 2, april 2003

<sup>51</sup> Svensson, 2003-06-25

förväntades få företag och människor att stanna eller flytta dit. Även vindkraftföretagens lokala engagemang i Torsås drivs av ett egenintresse vilket ger effekter som tycks bidra positivt till den lokala utvecklingen<sup>52</sup>.

Förutom att vindkraftföretag har gått in i lokala nätverk har deras verksamhet dessutom gett upphov till regionala nätverksprojekt inom Kalmar län.

## 4.2 Myndighetsnätverk på regional nivå

Länsstyrelsen i Kalmar län är involverad i utvecklingen av den havsbaserade vindkraften i egenskap av samordnande myndighet. Deras ansvar och engagemang fokuserar på planeringsperspektivet och tillståndsprocessen. De havsbaserade vindkraftanläggningarna syns med stor sannolikhet från ett flertal kustkommuner. Därför måste planering och tillståndsförfaranden, enligt Plan och Bygg lagen, behandlas med hänsyn till omgivande kommuner. Den konkreta innebörden är att Länsstyrelsen under tillståndsprocessen måste betrakta detta som en så kallad mellankommunal fråga. Av den anledningen beslutade sig Länsstyrelserna i Blekinge och Kalmar län att tillsammans med de berörda kommunerna Kalmar, Torsås, Mörbylånga och Karlskrona utarbeta en gemensam policy för möjliga lokaliseringar för havsbaserad vindkraft i södra Kalmarsund<sup>53</sup>. Denna policy förväntas vara färdig under 2003.

Detta nätverkssamarbete ger i första hand en färdig produkt som är till nytta under kommande planerings- och tillståndsarbeten med avseende på havsbaserad vindkraft.

## 4.3 Kompetensområde med klusterpotential

Ett annat regionalt nätverk som skapats med anledning av aktiviteten kring den havsbaserade vindkraften är den klusterutvecklingsgrupp som Regionförbundet i Kalmar län i samarbete med Invest in Sweden Agency har initierat.

### 4.3.1 Klusterbegreppet

Kluster inom näringslivet kan sägas karaktäriseras av ett system av aktörer vilka skapar extra värde och synergieffekter genom att arbeta ihop. Relationerna gestaltas i sådant som transaktionslänkar, konkurrens, kunskapsöverföring och FoU-samarbete med anknytning till en viss central verksamhet. En central punkt är att parterna delar en viss vision<sup>54</sup>. Klusterbegreppet är därmed i viss mån en vidareutveckling av nätverksperspektivet. Parterna i sådana kluster kan utgöras av exempelvis företag, handelsorganisationer, utbildnings- och forskningscentrum samt myndigheter<sup>55</sup>.

---

<sup>52</sup> Vindkraftrepresentant 1, april 2003; Vindkraftrepresentant 2, april 2003; Vindkraftrepresentant 3, april 2003, Vindkraftrepresentant 4, april 2003

<sup>53</sup> Representant från Länsstyrelsen i Kalmar län, maj 2003

<sup>54</sup> NUTEK och ALMI, 2002

<sup>55</sup> NUTEK, 2001

Klusterperspektivet fokuserar alltså på faktiska produktionsförhållanden och näringslivsrelationer. Anders Malmberg<sup>56</sup> som är en av de främsta svenska forskarna inom klusterområdet, betonar dock vikten av att företag i ett geografiskt område skapar och upprätthåller kontakter med företag och kunskapscentra utanför regionen för inhämtning av kunskap och erfarenheter. Därmed anges att ett klustersammanhang kan betraktas utifrån flera nivåer. Debatten har hittills gett flera förslag till olika specialperspektiv på klusteransatsen. För att reda ut detta något förvirrande begreppssammanhang föreslår Malmberg en enkel övergripande indelning mellan företagskluster och geografiska kluster. Ett geografiskt kluster fokuserar på verksamheter inom en viss bransch som är koncentrerade inom ett givet geografiskt område. Dessa verksamheter behöver dock inte nödvändigtvis ha mycket med varandra att göra. Företagsklustret är mer lösgjort från det geografiska sammanhanget och koncentrerar intresset mot de faktiska företagsrelationerna kring en viss verksamhet, oavsett om det inkluderar företag i flera regioner och länder. Ofta förknippas kluster med innovationssystem. Innovationssystem avser nätverk inom vilka kunskap och teknologi skapas och sprids. Detta är inte nödvändigtvis en given del i ett kluster utan de ingående parterna kan uppfylla det behovet via kanaler till andra nätverk. Företag i ett geografiskt kluster är exempelvis ofta del i företagskluster för att få tillgång till kunskaper och teknologi.

I föreliggande studie aktualiseras i första hand det geografiska klustret, även om ett sådant uppenbarligen förutsätter ett företagskluster som sträcker sig till andra länder.

#### 4.3.2 Utvecklingsmotiv som drivkraft till ett vindkraftkluster

Att arbetet för att bygga upp förutsättningar för ett kluster kring havsbaserad vindkraft drivs av myndigheter på regional och lokal nivå har sin förklaring. Verket för näringslivsutveckling, NUTEK, skriver följande på sin hemsida angående klusterutveckling som en möjlig väg till regional utveckling:

“Under de senaste 10 åren har kluster blivit ett av de viktigaste redskapen för att holistiskt arbeta med tillväxtfrågor, såväl nationellt som regionalt. [...] Klusterperspektivet kännetecknas av att man i en region försöker att få igång och förstärka samspelet mellan företag inom ett gemensamt strategiskt kompetensområde och mellan företag och andra berörda aktörer”<sup>57</sup>.

Motivet för Regionförbundet i Kalmar, Invest in Sweden Agency och kommunerna Torsås och Mörbylånga att engagera sig i att skapa förutsättningar för en klusterutveckling är alltså en potentiell vinst i form av regional och lokal utveckling.

Philip Cooke<sup>58</sup> identifierar tre huvudskäl till att kluster kan bidra till en utveckling inom näringslivet, vilket i sin förlängning också kan gynna den regionala utvecklingen<sup>59</sup>. För det första talar han om produktivitetsvinster. Genom ett lokalt sammanhang kan företagen få tillgång till tjänster och varor snabbt och till ett fördelaktigt pris. Förklaringen till det är att vardagliga möten och närhet ger tillgång till information och en tillit i relationerna, samt lägre transaktionskostnader. Vissa uppdrag kan dessutom samordnas och därmed bli billigare. Den andra faktorn Cooke nämner är innovationsvinster. Här är det återigen det vardagliga mötet men även närheten mellan företag och forskningsinstitutioner som anses underlätta innovationer. Även tillgången till kvalificerad arbetskraft och “know-how” är dock avgörande. Slutligen

<sup>56</sup> Malmberg, 2002

<sup>57</sup> NUTEK, 2003-03-11

<sup>58</sup> Cooke, 2001

<sup>59</sup> Enligt den tidigare antagna indelningen av kluster är det det geografiska klustret som avses här.

konstaterar Cooke att kluster ofta vidareutvecklas då nya företag har bättre förutsättningar att etablera sig eller göra direktinvesteringar inom sådana klustersammanhang. Anledningarna är att det blir tydligt vilka marknadsmöjligheter men även tillgångar som finns. Även andra företag vars verksamhet inte är direkt relaterad till klustrets centrala fokus kan se möjligheter i ett sådant sammanhang.

#### 4.3.3 Havsbaserad vindkraft identifieras som ett kompetensområde

År 2000 startade Regionförbundet i Kalmar ett utvecklingsprojekt tillsammans med Invest in Sweden Agency (som stöds finansiellt av Utrikesdepartementet). Målsättningen är att attrahera utländska direktinvesteringar och företag till Kalmar län genom att marknadsföra regionens styrkeområden och investeringsmöjligheter internationellt. Projektet bedrivs som ett samarbete mellan Regionförbundet i Kalmar län och de tolv kommunerna som ingår i länet. Genom detta arbete identifierades tio kompetensområden som inrymmande en klusterpotential. Ett av dessa kompetensområden var verksamheten kring den havsbaserade vindkraften, där Torsås och Mörbylånga kommuner har varit särskilt aktiva.

Arbetet bygger på en vision som är betydligt mer vidsträckt i tid, geografi och energimässigt bidrag än de existerande genomförda och planerade vindkraftprojekten i länet. Det handlar om flera hundra vindkraftverk i en region som täcker hela södra Östersjön, förmodligen även den Baltiska kusten där förhållandena för havsbaserad vindkraft uppskattas vara mycket goda. En utveckling i den storleksordningen förväntas inkludera en potentiell utveckling i sydöstra Sverige med Kalmar län i spetsen av ett centrum för havsbaserad vindkraft. Att utveckla den befintliga verkstadsindustrin i Kalmar län med uppdrag inom komponenttillverkning till havsbaserade vindkraftverk bedöms som en rimlig och relevant målsättning. Nyetableringar av sådan verksamhet bedöms också passa väl in i sammanhanget. Havsbaserad vindkraft är ett ungt energislag som fortfarande är i stort behov av forskningsinsatser inte minst inom de tekniska, miljömässiga och socio-tekniska fälten. För att skapa ett så starkt och sammanhållet kluster som möjligt har Högskolan i Kalmar blivit engagerad i planerna. Detta speglar en förhoppning om att ett centrum för forskning kring havsbaserad vindkraft byggs upp i Kalmar län<sup>60</sup>. En sådan utveckling skulle innebära att det skapas ett innovationssystem kring den havsbaserade vindkraften i Kalmar län. Sammanhang där högskola, näringsliv och offentlig sektor har ett utvecklande utbyte kring en viss fråga diskuteras i vissa fall som ett Triple Helix<sup>61</sup>. Med det avses att de tre parterna stärks genom samverkan men framför allt kan det utgöra en drivkraft i samhällsutvecklingen.

I en sådan kontext ser tjänstemän inom Torsås kommun flera möjligheter till att kommunen får en central positionering. En förhoppning de ger uttryck för är att hamnaktiviteter kring etableringar och forskning lokaliseras till Bergkvara. En annan är att Vindkraftsexpo kan utvecklas till en mötesplats och informationsplats för forskning och företag med anknytning till den havsbaserade vindkraften. Som en viktig effekt ser de även en möjlighet i att en sådan utveckling kan gynna det lokala näringslivet<sup>62</sup>. Inte minst genom komponenttillverkning inom den befintliga tillverkningsindustrin eller genom nyetablerade verksamheter<sup>63</sup>.

<sup>60</sup> Representant från Regionförbundet i Kalmar län, maj 2003

<sup>61</sup> Nilsson och Uhlin, 2002

<sup>62</sup> Kommunrepresentant 1, april 2003, Kommunrepresentant 3, april 2003

<sup>63</sup> Enligt Stalin (2003-04-09) finns möjligheter för underleverantörer att utveckla produktion av: torn, vingar, maskinramar, generatorer, växellådor, huvudaxlar, lager, kuggkransar, kuggväxelmotorer, kraftelektronik, höljen i glasfiber, kraftelektronik, kablage, steglar, fläktar, vindmätare, styrprogram, transformatorer, ställverk, fundament och lyftutrustning.

För att kunna marknadsföra och arbeta utåtriktat för en utveckling av ett geografiskt kluster kring havsbaserad vindkraft har en sammanställning gjorts över den kompetens som redan finns inom Kalmar län. För det första identifieras sex vindkraftföretag med anknytning till regionen. För det andra anges elva företag i länet som på olika sätt är eller har varit engagerade i olika skeden i etableringarna av de två havsbaserade vindkraftparkerna. Till denna företagskonstellation anges nätverkslänkar bland annat till olika universitet. Vid Högskolan i Kalmar identifieras ett antal forsknings- och utbildningsområden som kan bidra i ett sådant vindkraftkluster. Därutöver anges olika myndigheter och i viss mån företag både regionalt inom Kalmar län och nationellt med ansvar för regional utveckling, energifrågor, utbildning och rekrytering samt forskning<sup>64</sup>.

Arbetet för att skapa förutsättningarna för ett kluster bedrivs på flera olika plan. Bland annat har Regionförbundet i Kalmar län, Torsås och Mörbylånga kommuner samt Länsstyrelsen i Kalmar län gjort ett gemensamt uppvaktande av Näringsdepartementet och Miljödepartementet. Syftet var att verka för ett nationellt beslut om utveckling av havsbaserad vindkraft i Sverige i allmänhet och i Kalmar län i synnerhet. En annan aktivitet som organiserats av Regionförbundet var en konferens under namnet "Vindkraft till havs – Klok elproduktion för framtiden" i april 2003. Inbjudna var politiker och tjänstemän från samtliga kommuner längs den svenska sydkusten, vindkraftföretag samt vetenskapsmän med anknytning till vindkraftforskningen. Målsättningen med sådana aktiviteter är inte endast att förmedla kunskaper utan även att medvetet skapa grunden för ett vindkraftkluster i länet. Uppbyggnad och utveckling av personliga nätverk och gemensamma målsättningar betraktas som centralt i detta skede<sup>65</sup>.

#### **4.4 Summering: Nätverksrelaterade konsekvenser och klusterutveckling**

Nätverken inom näringslivet bedöms utgöra en viktig drivkraft i hur näringslivet utvecklas i sin helhet. Därigenom kan nätverk betraktas som en viktig förutsättning för en socioekonomisk inverkan. I Torsås har vissa vindkraftföretag aktivt arbetat för att etablera sig och bidra på ett positivt sätt inom de lokala nätverken. Både de själva och representanter för företag och ideella organisationer i Torsås vittnar om att samtliga parter har vunnit fördel av detta.

Vindkraftföretagen har även gett upphov till mer formella nätverk på regional nivå i Kalmar län, vilket innebära att de dessutom har en vidare inverkan på samhället. Länsstyrelserna i Kalmar respektive Blekinge län driver tillsammans med berörda kommuner ett projekt för att utarbeta en gemensam policy för den havsbaserade vindkraften i södra Kalmarsund. Regionförbundet i Kalmar län har i sin tur i samverkan med Invest in Sweden Agency initierat ett projekt för att underlätta och driva på en utveckling av ett kluster kring havsbaserad vindkraft.

I dagsläget finns indikatorer för vissa nätverksrelaterade konsekvenser inom Torsås kommun men även i Kalmar län. I figur 5 görs en sammanställning över de nätverksrelaterade konsekvenser som berör Torsås kommun.

---

<sup>64</sup> Regionförbundet, 2002-11-26

<sup>65</sup> Representant från Regionförbundet i Kalmar län, maj 2003



Figur 5: **Konsekvenser kopplade till nätverks- och klustersamarbeten**

Interaktionsnivå	Berörda parter	Nätverksrelaterade konsekvenser
Lokala nätverk	Torsås företag	1. Utbyte av information, kunskap, utrustning
		2. Affärskontakter med utvecklingspotential etableras
		3. Internationell meritering
	Ideella föreningar	1. Garpens fyr har bland annat genom inkomster och markandsföringstillfällen fått möjlighet att utvecklas till en viktig turistattraktion i kommunen
		2. Sjöräddningssällskapet har fått nya kunskaper som gagnar samhället. Dessutom har de fått tillfällen att marknadsföra sin egen verksamhet
		3. Sjöfartsmuseet har fått inkomster och exponering genom uthyrning av lokaler
		4. Upplevelsen av att bidra till samhällsutvecklingen stärker det lokala sammanhanget
Regionala nätverk	Länsstyrelserna i Kalmar och Blekinge län, samt Kalmar, Torsås, Karlskrona, Mörbylånga kommuner	5. Kommunens turistvärde har höjts
	Regionförbundet i Kalmar län, Invest in Sweden Agency, samt Torsås och Mörbylånga kommuner	1. Gemensam policy utvecklas för havsbaserad vindkraft i Södra Kalmarsund
		1. Klusterutvecklingsarbete bygger nya och stärker etablerade nätverk i regionen och i Torsås kommun
		2. Kompletterande näringslivsprofil skapas i regionen
		3. Näringslivet i Torsås kommun och Kalmar län marknadsförs internationellt
<p><b>Synergieffekter:</b></p> <p>1. Nätverk knyter samman parter både på lokal och regional nivå. Detta kan ge upphov till nya relationer.</p> <p>2. Klustersatsning kan utgöra en attraktionskraft på näringslivet i stort.</p> <p>3. Klusterarbetet kan ha inverkan på de nationella energipolitiska besluten.</p>		

## 5. "Torsås placeras på kartan" – platsidentitet och image

"Företagarnas förankring på orten, företaganda, inställningen till företag och företagare, politiker, tjänstemän, eldsjälur, samarbetsvana, initiativkraft, vilja m.fl. faktorer ger en ort drivkraft att utvecklas. Drivkrafterna är mjuka komponenter i näringslivsmiljön inneboende i människorna på orten. Drivkrafterna är ofta lätta att uppleva och känna, men de är inte möjliga att mäta på ett rimligt sätt".<sup>66</sup>

Helander bekräftar med dessa rader sociala och mentala faktorers betydelse för hur samhällsutvecklingen gestaltar sig. Mot detta kan konstateras att flertalet av företagsrepresentanterna upplever att vindkraftverksamhetens främsta inverkan på kommunen är att den har bidragit till att synliggöra kommunen utåt samt att den gett hopp om ett nytt tillskott inom näringslivet (avsnitt 5.1). Även denna aspekt måste betraktas mot bakgrund av den depressiva period som 1990-talets början utgjorde i fråga om Torsås utveckling.

Här presenteras några socialt och mentalt förankrade aspekter som intervjupersonerna lyft fram som viktiga effekter av vindkraftverksamheten. Vid närmare betraktelse handlar detta om identitets- och imageskapande, varför dessa perspektiv behandlas som de verkliga utgångspunkterna för de socioekonomiska effekterna (avsnitt 5.2).

### 5.1 Vindkraftrelaterad uppmärksamhet och aktivitet

Vindkraftverksamheten är bland företagare och vid Torsås kommun tydligt associerad till ett uppmärksammande av kommunen i olika sammanhang. Här återges några centrala aspekter som intervjupersonerna hänvisar till.

#### 5.1.1 Uppmärksamhet i media

Aktiviteten kring vindkraftverksamheten i Kalmarsund har bevakats flitigt av media, både nationellt och internationellt men inte minst lokalt (se figur 6).

**Figur 6: Antal inslag i media med anledning av vindkraften i Kalmarsund under perioden 2000-2002<sup>67</sup>:**

284 lokal press  
36 lokal radio/TV  
33 näringslivspress  
17 nationell press  
8 nationell radio/TV

<sup>66</sup> Helander, 2001:13

<sup>67</sup> Pedersen och Stalin, 2003-04-09

Mediabevakningen har i första hand varit koncentrerad till den arbetsintensiva perioden under etableringsfasen. Men det intervjupersonerna vittnar om är inte i första hand antalet mediainslag utan att det som förmedlas bidrar till en positiv bild av kommunen. I kommunen har de under flera år vant sig vid att nyhetsrapporteringen handlat om nedläggningar och en allmänt negativ utveckling, varför nyheterna kring vindkraften upplevts som ett trendbrott.

Trots att de fysiska etableringarna av vindkraftparkerna Utgrunden och Yttre Stengrund ligger inom Mörbylånga respektive Karlskrona kommuner förlades projektet mediamässigt till Torsås kommun. En representant från vindkraftföretagen mena de att detta är ett uttryck för att de såg det som naturligt att ge PR till Torsås kommun då de tagit en aktiv del i utvecklingen<sup>68</sup>. Detta anger att den IMBY-präglade inställningen i kommunen resulterade i att företag i branschen medvetet valde att gynna den kommun där de upplevde det största stödet.

För att relatera upplevelsen av hur media har bevakat utvecklingen av vindkraftverksamheten i Kalmarsund och i Torsås kommun, kan paralleller dras till en studie som nyligen gjordes kring folkomröstningen om havsbaserad vindkraft i Skurups kommun i Skåne<sup>69</sup>. I studien diskuteras medias inverkan på röstresultatets utslag. Diskussionen förs med exempel från den opinionsmätning som gjordes i en av de lokala dagstidningarna. Tolkningen som görs är att media förutom att skapa en delvis skev bild av sammanhanget, även påverkar de röstdeltagande i en viss riktning genom denna opinionsmätning. Folkomröstningen resulterade i ett nej till etableringar av vindkraft till havs i kommunen. Till bilden ska läggas att det politiska klimat som förmedlas i studien är en kommun som främst fokuserar på vad folk tycker om en havsbaserad vindkraftverksamhet och inte på vad denna verksamhet skulle kunna medföra i ett större samhällsperspektiv.

Media utgör i dagens samhälle i hög utsträckning en kommunikationskanal från makthavare till allmänhet. I den rollen innehar de en given maktposition där de kan ge en viss version av verkligheten, vilket poängteras i den nyss berörda studien<sup>70</sup>. Om det är så att medias agerande inför folkomröstningen i Skurup verkligen hade en inverkan på röstresultaten så finns anledning att tro att media spelar en roll även i Torsås. Intervjupersonerna anser att det har varit positivt för kommunen att synas i media i anknytning till vindkraftverksamheten i Kalmarsund. Omvänt borde detta innebära att mediareporteringen kring vindkraftverksamheten har bidragit till att skapa en positiv inställning till dess närvaro i den egna kommunen. Ytterligare en dimension på medias roll aktualiseras med anledning av diskussionen kring platsidentitet (5.2.1).

### 5.1.2 Turister kommer till Bergkvara hamn

Vindkraftverksamhetens bidrag till en ökad uppmärksamhet av kommunen har, förutom via media, även upplevts genom en tillströmning av turister. Turisterna är en blandad skara av allmänhet från i första hand omgivande områden men inkluderar även svenska och internationella affärsturister.

Som redan nämnts lockade verksamheten kring etableringen av de två havsbaserade vindkraftparkerna många nyfikna människor till Bergkvara hamn. De hörda företagsrepresentanterna i Bergkvara har upplevt att besökantalet till hamnen har ökat markant sedan vindkraftverksamheten tog fart. Vindkraftens dag besöktes av drygt 2000 människor, vilket ska ställas i proportion till Bergkvaras invånarantal på 12 00 personer. Det intressanta är att inte

<sup>68</sup> Vindkraftrepresentant 2, april 2003

<sup>69</sup> Abrahamsson och Raihle, 2003

<sup>70</sup> Abrahamsson och Raihle, 2003:48

endast representanter från de företag som är lokaliserade till Bergkvara nämner Vindkraftens dag, utan de nämns av de flesta företagsrepresentanterna i kommunen. Detta indikerar att det uppfattas som en viktig och positiv händelse i hela kommunen. Några av intervjupersonerna vittnar om att det fanns en viss skepsis inför vindkraftverksamheten i början. Denna uppges dock ha försvunnit så gott som helt i och med denna tilldragelse. Någon menade till och med att den dagen blev en tydlig vändpunkt då allmänheten adopterade de havsbaserade vindkraftparkerna som sitt lokala projekt<sup>71</sup>.

Vindkraftsexpo som installerades för att möta intresset kring vindkraftverksamheten drog en relativt stor publik under den första sommaren (se figur 7). Året efter föll besökarantalet betydligt. Detta antas bero dels på att utställningen var mest aktuell det första året då etableringen var ny. En annan förklaring hänvisar till att de tog en avgift för att besöka utställningen året efter<sup>72 73</sup>. Besökarna kom i första hand från närområdet men även från utlandet<sup>74</sup>.

**Figur 7: Besökare till Vindkraftsexpo i Bergkvara<sup>75</sup>:**

År:	Antal besökare:	Varav utländska besökare:
2001	3300	300
2002	750	50

Tidigare berördes också att det lokala turistvärdet har höjts genom att Garpens fyr och Utgrunden vindkraftpark utvecklats till besöksmål.

### 5.1.3 "Något händer" i hamnen och i kommunen i allmänhet

Det faktum att vindkraftetableringen är en fysiskt stor och påtaglig verksamhet kan ha bidragit till att så många som hälften av de intervjuade påtalar att vindkraftverksamheten innebär att det "händer något". Givetvis bör de aktiviteter som riktades mot allmänheten också ha bidragit till denna uppfattning. Men framför allt verkar denna upplevelse ha sin förklaring i att det främst hade varit fråga om nedläggningar när näringslivet diskuterades under de föregående åren. Hamnens fortlevnad framstod också som ett av de främsta orosmomenten i näringslivet.

### 5.1.4 Internationell bekräftelse och meritering

Givetvis går det inte att bortse från att det ger ett visst värde om en affärskontakt upplevs vara utvecklande. Flera av intervjupersonerna poängterar att det är stimulerande att få chans att prata utländska språk. Dessutom är det en merit inom näringslivet att ha internationella kontakter. Det är ett faktum att utländska vindkraftföretag valt att etablera en del av sin verksamhet i kommunen. Representanter från stora internationella företag har också kommit till Bergkvara med ett intresse för att investera<sup>76</sup>. Det framgår att sådan uppmärksamhet har förstärkt upplevelsen av att kommunens kvaliteter bekräftas internationellt.

<sup>71</sup> Torsåsföretagare 2, april 2003

<sup>72</sup> 10 kronor per vuxen eller 30 kronor per familj

<sup>73</sup> Kommunrepresentant 3, maj 2003

<sup>74</sup> Fransén, 2003-05-23

<sup>75</sup> Fransén, 2003-05-23

<sup>76</sup> Torsåsföretagare 2, april 2003; Torsåsföretagare 4, april 2003

## 5.2 Inåtriktad platsidentitet och utåtriktad image

På frågan om hur vindkraftverksamheten har påverkat Torsås är det mest välrepererade svaret bland representanter från samtliga kategorier att "Torsås placeras på kartan" (alternativt "Bergkvara placeras på kartan"). Två tredjedelar av de intervjuade (19 av 32) sa den frasen eller något liktydigt, vilket borde indikera att det ligger en viss tyngd i den aspekten. Här är tolkningen att detta uttalande utgör en slags sammanfattning av de nyss belysta aspekterna vilket leder resonemanget vidare till den egentliga betydelsen. Tolkningen är att det finns två dimensioner i denna fras; nämligen att den "karta" som nämns dels hänvisar till det lokala självmedvetandet, dels omgivningens tillkännagivande av och uppfattning om platsen. Dimensionerna behandlas i termer av platsidentitet och image. Dessa begrepp är dock ömsesidigt beroende av varandra i den mening att en viss platsidentitet ofta speglas i platsens image, och omvänt att en viss skapad image kan påverka platsidentiteten<sup>77</sup>.

### 5.2.1 Varumärken som platsrelaterad imagestrategi

Under den senaste tioårsperioden har det i regionala och lokala sammanhang blivit en vanlig strategi att medvetet profilera och marknadsföra sig under ett varumärke<sup>78</sup>. Ofta skapas dessa varumärken i situationer då stora förändringar ägt rum inom det lokala samhället<sup>79</sup>. Målsättningen är att lyfta fram något unikt hos platsen i konkurrensen om turister, inflyttande och företagsetableringar. Detta har sin förklaring i att städer, kommuner och regioner på ett mer medvetet sätt har kommit att konkurrera i sin strävan att utvecklas<sup>80</sup>. Uttalanden som antyder att en plats har "placeras på kartan" utgör därmed en konkret bekräftelse av att denna marknadsföringsstrategi i någon mån har lyckats<sup>81</sup>. Detta skapande av lokala varumärken handlar i grund och botten om att föra ut en viss image. Image avser i marknadssammanhang den uppfattning som marknaden har av en produkt<sup>82</sup>. I det här fallet är det Torsås kommun som marknadsförs genom hänvisningar till den havsbaserade vindkraften.

Varumärken knyter inte sällan an till historiska och naturliga faktorer. Möjligen gäller detta även det aktuella varumärkesskapandet i Torsås. Det kan åtminstone konstateras att flera personer som diskuterar saken hänvisar till den historiska platsreferensen till hårda vindar. Denna grundades i sjöväderrapporten som tidigare gjordes från Bergkvara och som ofta angav stormstyrkor. Därför är uppfattningen att den havsbaserade vindkraften passade väl in då det redan fanns en etablerad association till vind och hav kopplad till kommunen. Det arbete som bedrivs med att utveckla ett kluster kring havsbaserad vindkraft utgör en väsentlig del i skapandet av ett varumärke. Det ska också nämnas att det naturligtvis även ligger i vindkraftföretagens intresse att en plats förknippas med deras verksamhet. I synnerhet om det sker i positiva termer. Detta ger reklam för dem själva och för branschen i stort. Därför har de engagerat sig i att skapa denna image genom aktiv lobbying mot medier och inte minst genom engagemang mot allmänheten. Uppenbart är att flera krafter jobbar för att den havsbaserade vindkraften ska utgöra en viktig del i kommunens image. En högt ställd vision om Torsås image som några uttryckte var att Torsås kommun ska framstå

---

<sup>77</sup> Herlitz, 2003-06-12.

<sup>78</sup> Saltzman, 2003-06-12

<sup>79</sup> Meistad, 2003-06-25

<sup>80</sup> Hall, 2000

<sup>81</sup> Det skulle behövas en enskild studie för att avgöra i vilken utsträckning den diskuterade imagen kring Torsås kommun som "kommunen som satsar på havsbaserad vindkraft" verkligen är spridd.

<sup>82</sup> Nationalencyklopedins ordbok 1996:34

som nav i ett internationellt vindkraftskluster<sup>83</sup>. Flera menade att havsbaserad vindkraft redan utgör en del i kommunens image<sup>84</sup>.

De som tog upp imageaspekten resonerade kring innebörden av ett varumärke som utgår från havsbaserad vindkraft. Argument som framfördes var att ett sådant varumärke ger en image av att det är en framtidsorienterad kommun som satsar aktivt och stort på förnyelsebar energi<sup>85</sup>. Men den mest grundläggande motiveringen till att det är positivt att havsbaserad vindkraft utvecklas till kommunens varumärke är att kommunen får en image över huvud taget. Förutom denna medvetandegörande aspekt var det många som drog slutsatsen att om man lyckas skapa sig en positiv image så gynnar det affärsintresset för regionen. Någon förtydligade detta resonemang med att en positiv image fungerar som en slags magnetism då det tyder på en viss självkänsla och engagemang<sup>86</sup>.

### 5.2.2 Platsidentitet

Diskussionen kring image lyfter fram omgivningens uppfattning av en plats och hur det kan påverka platsen i fråga. Minst lika viktigt är vilken uppfattning människorna på platsen själva har om platsens möjligheter att utvecklas. Detta kan diskuteras under begreppet platsidentitet.

Med identitet menas vilken självbild en individ har<sup>87</sup>. Med platsidentitet avses här att fokus flyttas från en person till en geografisk plats; i det här fallet Torsås kommun. Platsidentiteten utgörs då av den mentala bild som människor inom en given geografisk plats har av denna plats. Individerna som här representerar självbilden är personer från företag och kommunen i Torsås.

Flera intervjupersoner upplever att "Torsås placeras på kartan" hos invånarna själva. De menar att ett plötsligt växande intresse från omgivningen är för det som händer i kommunen är en viktig förklaring till detta. Detta eftersom det ledde till att invånarna ser på sin livsmiljö på ett nytt sätt<sup>88</sup>. Att människor blir medvetna om kvaliteterna i Torsås kommun, kan bidra till en positiv uppfattning om den egna livsmiljön vilket i sig kan påverka dess möjligheter att utvecklas vidare. Detta styrks av Meistads<sup>89</sup> analys:

"Landsbygdsbors kollektiva identitet och subjektiva mening om 'hur denna platsen är' kan vara en viktig drivkraft i ett lokalsamhälle."

Lokala varumärken används ofta i offentlig information till invånare och turister. Därigenom avser de att förstärka platsidentiteten och platsens image och även sprida lokala utvecklingsstrategier<sup>90</sup>. En studie om kommuners varumärkesskapande visar just på den viktiga psykologiska betydelsen av den image som uppstår kring platsen. Där konstateras att varumärken kan utgöra en stark kraft i bygdeutvecklingen. Sådana varumärken kan nämligen ge invånarna ny energi och en motivation till bygdeutveckling, genom att den skapade imagen fungerar som en

<sup>83</sup> Kommunrepresentant 3, maj 2003; Representant från Länsstyrelsen i Kalmar län, maj 2003

<sup>84</sup> Torsåsföretagare 2, april 2003; Torsåsföretagare 4, april 2003; Torsåsföretagare 10, april 2003; Kommunrepresentant 2, maj 2003; Kommunrepresentant 3, maj 2003

<sup>85</sup> Kommunrepresentant 2, maj 2003; Kommunrepresentant 3, maj 2003; Torsåsföretagare 3, april 2003; Torsåsföretagare 10, april 2003

<sup>86</sup> Representant från Länsstyrelsen i Kalmar län, maj 2003

<sup>87</sup> Nationalencyklopedins ordbok, 1996:29

<sup>88</sup> Kommunrepresentant 2, maj 2003; Kommunrepresentant 3, maj 2003; Torsåsföretagare 2, april 2003; Torsåsföretagare 5, april 2003

<sup>89</sup> Meistad, 2003-06-25

<sup>90</sup> Meistad, 2003-06-25

motvikt till eventuella negativa statistiska fakta<sup>91</sup>. I fallet Torsås har det tydligt framgått att verksamheten kring den havsbaserade vindkraften har mottagits som en vändpunkt från tidigare negativa trender, inte minst i Bergkvara hamn. Att människor börjar få en mer "definierad" bild av sin livsmiljö och tilltro till dess inneboende potential att utvecklas kan också ge näringslivet en viktig kraft för vidare utveckling.

Media har, som redan nämnts, en central maktposition genom att de förmedlar nyheter om vad som händer i exempelvis en kommun. Hur de väljer att presentera informationen kan påverka invånarnas uppfattning om utvecklingen och det egna sammanhanget. Därigenom har de även en viss roll i identitetsskapandet<sup>92</sup>. I Torsås fall upplevs mediareporteringen om verksamheten kring den havsbaserade vindkraften i Kalmarsund och i Torsås kommun ha skett på ett sakligt sätt, utan polemiska inslag<sup>93</sup>. Denna återgivning har i kommunen uppfattats som positiv utifrån sitt innehåll.

Det ska inte undanhållas att en skapad platsidentitet eller image kan skadas eller undergrävas. Identitets- och imageskapandet kring havsbaserad vindkraft grundas i en föreställning om att verksamheten kommer att utvecklas vidare i kommunen. I det fall en sådan vidareutveckling uteblir, finns risken att kommunen hamnar i en "identitetskris". Ett ansenligt antal av intervjupersonerna uttryckte en viss oro för att de högt ställda målsättningarna och visionerna kring den havsbaserade vindkraftverksamheten kanske inte kan uppfyllas<sup>94</sup>. Om man får tro intervjupersonernas samlade bedömning av vindkraftverksamhetens framtida utveckling i kommunen (se figur 8) verkar denna oro dock inte allt för stark.

<b>Figur 8: Vindkraftverksamhetens bedömda framtid i Torsås kommun</b>	
	Vindkraftverksamhetens <i>potential</i> att utvecklas till en betydande verksamhet i Torsås kommun inom 20 år: Mycket begränsad (1) - Betydande (7)
Torsåsföretagare:	5
Myndighetsrepresentanter:	6
Vindkraftrepresentanter:	6
<b>GENOMSNITTLIG BEDÖMNING:</b>	<b>6</b>

Figur 8: Figuren summerar resultaten från en av de enkätfrågor som intervjupersonerna fick ta ställning till genom att ange en siffra mellan 1 och 7. Här framgår att tilltron till vindkraftverksamheten är ganska stor.

I nästa avsnitt ges en översikt för de sociala och mentala konsekvenserna som verksamheten kring den havsbaserade vindkraften har bidragit till i termer av platsidentitet och imageskapande.

<sup>91</sup> Meistad, 2003-06-25

<sup>92</sup> Myers-Joones och Brooker-Gross, 1995:197

<sup>93</sup> Vindkraftrepresentant 1, april 2003; Vindkraftrepresentant 2, april 2003; Kommunrepresentant 3, maj 2003

<sup>94</sup> Torsåsföretagare 8, april 2003; Torsåsföretagare 9, april 2003

### 5.3 Summering: Konsekvenser av platsidentitet och image

Detta kapitel har fokuserat på hur verksamheten kring den havsbaserade vindkraften har inverkat på uppfattningen av sammanhanget i Torsås kommun. Skapande av image och platsidentitet urskiljdes som två viktiga social och mentala faktorer. Image diskuteras här med avseende på omgivningens uppfattning om en plats. Platsidentitet avser invånarnas uppfattning om den egna livsmiljön. Den image och platsidentitet som skapas kan i sin tur ge vissa konsekvenser som har betydelse för Torsås kommun. De imagerelaterade konsekvenserna kan här inte betraktas som slutgiltigt fastställda eftersom de kräver en grundligare studie. De konsekvenser som intervjupersonerna förväntar sig av ett imageskapande är trots allt relevanta eftersom de har en inverkan på platsidentiteten.

I figur 9 görs en sammanställning av de konsekvenser som kan knytas an till de två sociala företeelserna platsidentitet och image. Dessutom anges de händelser kring den havsbaserade vindkraften (bakomliggande faktorer) som tycks inverka på kommunens platsidentitet och image.

<b>Figur 9: Konsekvenser kopplade till image och platsidentitet</b>		
<b>Bakomliggande faktorer</b>		<b>Konsekvenser</b>
Uppmärksamhet i media	<b>Image</b>	Torsås kommun associeras med havsbaserad vindkraft
Intresse från turister och företag		Omgivningen antas uppfatta kommunen som miljömedveten och framtidsorienterad
Aktivt varumärkesskapande bland annat genom klusterarbete		Aktivitet och uppmärksamhet lockar företag och allmänhet
Aktiviteter kring havsbaserad vindkraft		Att ha en definierad image ger intryck av självkänsla och engagemang
Kommunen marknadsförs under ett varumärke	<b>Platsidentitet</b>	En definierad självbild innebär att kommunens kvaliteter synliggörs
Riklig och saklig uppmärksamhet i media		Att livsmiljön blir uppmärksammas stärker känslan för platsen
Intresse från turister och företag		Upplevelsen av att det finns en utvecklingspotential leder till att företag är beredda att satsa
Aktiviteter kring havsbaserad vindkraft (exempelvis Vindkraftens dag, Vindkraftsexpo)		Den skapade imagen fungerar som energigivande motvikt till tidigare negativ trend

I följande kapitel samlas resultaten i en summerad bild av den havsbaserade vindkraftens inverkan på näringslivet i Torsås kommun.



## 6. Sammanfattande diskussion

Här görs en sammanfattning av de väsentligaste resultaten. Dessutom ges utrymme för vissa frågor som diskuterats i rapporten.

### 6.1 Sammanhang och utgångspunkter för utredningen

Vindkraft är ett relativt nytt inslag i det svenska energisystemet. På senare år har etableringar även börjat ske i havet. Två vindkraftparker vid namn Utgrunden och Yttre Stengrund etablerades i Kalmarsund under hösten 2000 och våren 2001. Med en effekt på 10 respektive 7,5 MW vardera var de vid tillfället bland de största i världen. För närvarande planeras fler etableringar i området.

Utvecklingen av vindkraften är del i en nationell strategi för att komma ifrån energirelaterade miljöproblem och åstadkomma ett miljömässigt hållbart samhälle. Liksom varje annan näringslivsverksamhet har även verksamheten kring den havsbaserade vindkraften vissa socioekonomiska konsekvenser. Inför en vidare utveckling av vindkraftverksamheten ville Torsås kommun därför försäkra sig om att satsningen är hållbar ur ett socioekonomiskt perspektiv. Deras behov som även stöddes på regional nivå, av Regionförbundet i Kalmar län och Länsstyrelsen i Kalmar län, samt av Energimyndigheten på nationell nivå, har resulterat i att föreliggande utredning har genomförts.

Syftet med studien var att utreda de socioekonomiska konsekvenserna i Torsås kommun av verksamheten kring den havsbaserade vindkraften i Kalmarsund. Denna verksamhet kan indelas i förberedelser, fysisk etablering samt drift- och underhållsverksamhet. Studien avgränsades geografiskt till Torsås kommun och tidsmässigt till perioden 1999-2003. Därtill har studien en näringslivsorienterad fokusering. De frågor som behandlades avser därför olika utvecklingsperspektiv inom näringslivet, som inkomster, arbetstillfällen och företagsetableringar. En särskild belysning gjordes även av Bergkvara hamn. Frågor av mer djupgående art lyfte fram hur vindkraftverksamheten i Torsås kommun uppmärksammats utanför kommunen samt om det föreligger några andra omätbara konsekvenser som är viktiga för näringslivet och samhället i Torsås kommun på ett större plan.

Empiriskt material utgörs av 32 intervjuer i semistrukturerad form. Samtliga intervjupersoner har anknytning till vindkraftverksamheten i Kalmarsund och kan grupperas i fem grupper som (1) vindkraftföretag, (2) företag i Torsås kommun, (3) ideella föreningar i Torsås kommun, samt (4) myndighetspersoner lokalt inom Torsås kommun och (5) regionalt vid Länsstyrelsen respektive Regionförbundet i Kalmar län.

Vid etableringar av vindkraft har projektörer i Sverige, liksom i flera andra länder, upplevt ett motstånd. I Torsås kommun man såg istället möjligheter. För det första såg man en lämplig verksamhet till sin nyrenoverade hamn. För det andra skulle komponenttillverkning till vindkraften kunna komplettera den befintliga tillverkningsindustrin. Trots att vindkraftparkerna i Kalmarsund är fysiskt lokaliserade i Mörbylånga respektive Karlskrona kommun förlades verksamheten kring etablering, underhåll och service, till Bergkvara hamn i Torsås kommun. I detta sammanhang var kommunens inställning viktig även om valet av denna hamn i första hand grundades på andra faktorer.

Att Torsås kommun utmärker sig genom en positiv och engagerad attityd gentemot vindkraftbranschen innebär därför att studien inte kan uppfattas som representativ för den normala kontexten. Begreppet Not In My Back Yard (NIMBY) har aktualiserats i diskussioner kring vindkraft för att försöka förklara den negativa attityd som ofta uppstår vid projekteringar av verksamhet som allmänt betraktas som samhällsnyttig. Här fanns anledning att utveckla ett omvänt begrepp som istället blir In My Back Yard (IMBY). Begreppet avser ett sammanhang där en erkänt samhällsnyttig verksamhet också uppfattas kunna ge extra fördelar lokalt eller personligen. IMBY-begreppet föreslogs som en utgångspunkt för en diskussion kring positiva effekter som ett samhälle kan uppleva då näringslivet och myndigheterna istället har en attityd som grundas i att ta tillvara möjligheten i en ny verksamhet.

## 6.2 Resultaten

Verksamheten kring den havsbaserade vindkraften har i Torsås kommun haft mycket skiftande karaktär under den studerade perioden och var som mest intensiv under etableringsfasen. De socioekonomiska konsekvenserna som framträdde kan indelas i tre kategorier. Den första är mätbar inverkan med avseende på företagsetableringar och ekonomiska och sysselsättningsmässiga konsekvenser. Här gjordes även en särskild belysning av inverkan på hamnen i Bergkvara. Andra viktiga, men omätbara, aspekter av betydelse för den lokala utvecklingen som har framträtt är nätverksrelaterade konsekvenser samt socialt och mentalt förankrade konsekvenser.

### 6.2.1 Mätbara ekonomiska och sysselsättningsmässiga konsekvenser

Vindkraftverksamhetens mätbara inverkan på den lokala utvecklingen har hittills varierat betydligt och var som mest intensiv under etableringsfasen. Trots att tillgången till exakta uppgifter av olika skäl har begränsats i undersökningen framträder ändå vissa tendenser.

Av de närmare 700 företag som finns i Torsås kommun träffades 18 som haft affärskontakt med vindkraftföretagen. Inkomsterna till företagen utgjorde i genomsnitt 8 % av deras totala inkomster under perioden. I själva verket tillföll inkomsterna i första hand ett fåtal företag som representerade hamn- och lokalrelaterade tjänster samt hotell- och restaurangnäringen. Den centrala verksamheten i Bergkvara hamn upplever en tydlig inverkan av vindkraftföretagens närvaro. För det första får de betydande inkomster från vindkraftföretagen. För det andra har aktiviteten ökat i hamnen. Detta beror delvis på att vindkraftföretag etablerat kontor där men även på att turister besöker hamnen av intresse för vindkraftverksamheten.

De föregående konsekvenserna kan benämnas som indirekta i relation till vindkraftverksamheten. De direkta konsekvenserna, vilka avser vindkraftverksamheten i sig, är bland annat att det i dagsläget finns tre vindkraftföretag med etablerad verksamhet i Bergkvara hamn. Dessa bidrar med totalt nio arbetstillfällen på heltid och deltid. Därutöver kommer i genomsnitt fem personer sporadiskt till kommunen från utlandet för att utföra arbeten vid vindkraftanläggningarna.

### 6.2.2 Nätverksrelaterade konsekvenser

Samverkan i nätverk är en viktig faktor för utveckling inom näringslivet och samhället i sin helhet. I Torsås kommun har vissa vindkraftföretag arbetat aktivt för att etablera sig inom de lokala nätverken. Både representanter från vindkraftföretagen själva och från företag och ideella föreningar i Torsås vittnar om att de har vunnit fördelar av detta i form av utbyte av information, kunskap och utrustning. Flera av de affärsrelationer som skapats bedömdes också ha en utvecklingspotential i det fall vindkraftverksamheten utvecklas vidare. Även tre ideella organisationer har engagerats genom uppdrag till vindkraftföretagen. Detta har gett organisationerna inkomster och tillfällen till marknadsföring, vilket har bidragit till att de har kunnat utveckla sina verksamheter. Förutom att detta gagnat organisationernas egen verksamhet har det även lett till vissa vinster för kommunen i stort. Sådana exempel är att det lokala turistvärdet höjts och att sjöräddningsverksamheten har utvecklats. Verksamheten kring den havsbaserade vindkraften har även gett upphov till mer formella nätverkssamarbeten på regional nivå i Kalmar län. Dels driver Länsstyrelserna i Kalmar respektive Blekinge län tillsammans med berörda kommuner ett projekt för att utarbeta en gemensam policy för den havsbaserade vindkraften i södra Kalmarsund. Regionförbundet i Kalmar län har i sin tur i samverkan med Invest in Sweden Agency initierat ett projekt, där även Mörbylånga och Torsås kommuner är engagerade, i syfte att skapa förutsättningar för en utveckling av ett geografiskt kluster kring havsbaserad vindkraft. Ett sådant kluster förväntas ge upphov till nya inkomstmöjligheter och industriverksamheter samt en ny forskningsprofil vid Högskolan i Kalmar. Arbetet med ett vindkraftkluster befinner sig än så länge i ett utvecklingsskede. Trots det kan det konkreta klusterförberedande arbetet som bedrivs redan nu utläsas ha en viss effekt på Torsås kommun. Sådana effekter är nätverksbyggande och kunskapspridning, internationell marknadsföring, samt publicitet och en energigivande framtidsvision.

### 6.2.3 Socialt och mentalt förankrade konsekvenser

Verksamheten kring den havsbaserade vindkraften har lett till att Torsås kommun tilldragit sig ett tilltagande intresse inte minst från allmänheten men även från företag. Dessutom har kommunen fått rikligt med publicitet i media både lokalt, nationellt och internationellt. Detta sammanfattades av många som att "Torsås placeras på kartan". Här urskiljs två aspekter. För det första upplevs uppmärksamheten kring vindkraftverksamheten ha bidragit till att ge kommunen en platsidentitet hos invånarna själva. För det andra används den havsbaserade vindkraften som ett varumärke för att ge kommunen en image. En sådan image ansågs stärka kommunen då det ger ett intryck av självkänsla och engagemang, samt associationer till miljömedvetande och aktivt ansvarstagande för framtiden. Att vindkraftföretagen i huvudsak är etablerade i andra länder än Sverige innebär att affärsrelationerna bidragit till internationella meriter och erfarenheter inom det lokala näringslivet. Dessutom noterades ett ökat självförtroende som bottnar i internationell meritering.

Till detta ska dock läggas att det i dagsläget kan skönjas en viss oro bland företagsrepresentanterna. Anledning är att de förväntade effekterna i form av arbetstillfällen och en vidareutbyggnad av vindkraftverksamheten och därtill kopplade företagsetableringar låter vänta på sig. Detta skulle kunna äventyra den identitet och image som byggts upp. Trots det visade sig den grundläggande inställningen och upplevelsen av aktiviteten kring den havsbaserade vindkraften vara övervägande positiv och hoppfull.

### 6.3 In My Back Yard

I avsnitt 2.4 utvecklades tre centrala aspekter som utmärker en In My Back Yard-grundad inställning till etablering av en samhällsnyttig verksamhet. Dessa är att (1) verksamheten upplevs kunna bidra med en påtaglig nytta i det egna sammanhanget; (2) det finns en uttalad önskan, eller till och med ett aktivt engagemang, i syfte att få del av en viss verksamhet; (3) det föreligger ingen avgörande oro för negativa konsekvenser av den aktuella verksamheten. I den här studien präglas upplevelsen av vindkraftverksamheten av affärsdrivna intressen hos företag som kan dra vinning av branschens närvaro, samt av myndighetspersoner vars yrkesuppgift är att åstadkomma en positiv näringslivsutveckling. Föreliggande studie gör med andra ord inte anspråk på att ha undersökt den allmänna uppfattningen bland de boende i Torsås kommun. Däremot kan uttolkas att de representerade parterna har sett egna eller lokala nyttoaspekter i vindkraftverksamheten. Uppfattningen har inneburit att i synnerhet kommunen, men även företag och ideella föreningar i Torsås, har varit aktivt engagerade i att ta emot vindkraftföretagen i kommunen. Enligt de hörda intervjupersonerna har inte heller en oro för negativa konsekvenser varit ett framträdande problem. Detta tyder på att vindkraftindustrin möttes av ett IMBY-präglat mottagande. Mot bakgrund av att vindkraftföretagen i sin tur har erfärut en negativ opinionsbildning på andra platser uppstod ett ömsesidigt intresse kring vindkraftverksamheten. Snart fick de även sällskap av näringslivet i Torsås kommun och från regionala myndigheter i Kalmar län.

Resultaten visar att vindkraftföretagens närvaro i Torsås kommun har gett upphov till viss samverkan i nätverk och mentalt förankrade konsekvenser, vilka kan utgöra en viktig grund för lokal utveckling i Torsås kommun. I det fall det verkligen blir aktuellt att ett kluster kring havsbaserad vindkraft utvecklas i regionen har vindkraftindustrin en god grund att bygga vidare på. I detta vilar ett cirkelresonemang där ingående parter investerar i relationen vilket genererar fördelaktiga effekter för samtliga. Inom ekonomisk psykologi förs en diskussion kring "flockbeteende" där ett visst beteende förstärker sig själv genom att allt fler ansluter sig till det<sup>95</sup>. Nätverken som studerats här tycks ha fungerat som medium för spridning av en engagerad och förväntansfull inställning till vindkraftverksamhetens potential i Torsås kommun och Kalmar län. Rapporteringen i media och intresset utifrån förefaller ha förstärkt den rådande utvecklingen. Slutsatsen är att det IMBY-präglade mottagandet som återfinns inom den kommunala verksamheten och näringslivet i Torsås kommun, har förstärkt effekterna och visionerna kring den havsbaserade vindkraften.

### 6.4 Avslutning

De studerade socioekonomiska konsekvenserna i Torsås kommun av verksamheten kring den havsbaserade vindkraften präglas av samma osäkra men framtidsorienterade sammanhang som råder för vindkraftverksamheten i allmänhet. De ekonomiska och sysselsättningsmässiga konsekvenser som har kunnat indikeras i kommunen är i första hand fokuserade till vissa delar av näringslivet och till Bergkvara. I dagsläget har de dock en begränsad inverkan på näringslivet i sin helhet. Nätverksrelaterade samt sociala och mentala konsekvenser däremot, förefaller ha en mer allmän inverkan på kommunen i stort. Det engagerade mottagandet av vindkraftföretagen från Torsås kommuns sida, samt en riklig men icke polemisk återgivning i media urskiljs som viktiga förutsättningar för den inverkan som skett.

---

<sup>95</sup> Behrenz, 2003-06-17

Denna rapport utgör en inledande studie av de socioekonomiska konsekvenserna av havsbaserad vindkraft. Dess fokusering på näringslivet innebär att andra samhällsperspektiv har lämnats utforskade. För att göra en heltäckande undersökning av de socioekonomiska konsekvenserna av verksamheten kring den havsbaserade vindkraften krävs därför en mer allmän genomgång än den som gjorts här. Det föreslagna IMBY-begreppet skulle också komma mer till sin rätt vid en bredare studie där även allmänhetens inställning beaktas.

Utbyggnaden av vindkraften är del i en nationell strategi för att ersätta de icke förnyelsebara energislagen och därigenom komma närmare ett miljömässigt hållbart samhälle. Föreliggande studie har kommit till mot bakgrund av att sådana miljöstrategiska satsningar även måste vara hållbara ur ett ekonomiskt och socialt perspektiv. Det förefaller som om det studerade sammanhanget kring havsbaserad vindkraft i Torsås kommun har varit gynnsamt för klimatet inom näringslivet och för den lokala utvecklingen ur ett socioekonomiskt perspektiv.

## 7. Källförteckning

### Skriftliga källor

Abrahamsson, J., Raihle H. (2003) *Spelet bakom kulisserna*. D-uppsats, Avdelningen för Medie- och kommunikationsvetenskap, Lunds Universitet.

Arbetsförmedlingen i Kalmar (2003-06-17) Sammanställda data levererade av Jonas Danielsson vid Arbetsförmedlingen i Kalmar kommun.

Cooke, P. (2001) Clusters as key determinants of economic growth: the example of biotechnology. I: Mariussen, Å. (Red.) *Cluster policies – Cluster development?* Stockholm, Nordregio Rapport nr. 2, 2001.

Hall, C. M. (2000) *Tourism planning. Policies, processes and relationships*. Edinburgh, Pearson Education Limited.

Hammarlund, K. (1997) *Attityder till vindkraft*. Occasional Papers 1997:2, Kulturgeografiska institutionen, Handelshögskolan, Göteborgs Universitet.

Hammarlund, K. (1999) Landskap, vyer och vindkraft. I: Germundsson, T. & Mels, T. (red.) *Människans landskap. Uppsatser från en forskarkurs*. Rapporter och Notiser 156. Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lunds Universitet.

Helander, M. (2001) *Regional ekonomisk utveckling – en modell för lokal analys*. Rapport skriven vid Linköpings Universitet på uppdrag av Svenska Metallindustriarbetareförbundet. www.metall.se

Johansson, M., Person, L.O. (1991) *Regioner för generationer*. Stockholm, Publica.

Jonsson, O., Lundquist, K-J., Olander, L-O. (1996:86) *Regionen och den internationella konkurrenskraften. Om den regionala produktionsmiljöns betydelse för industrins konkurrenskraft. Med sydöstra Sverige som exempel*. NUTEK, Rapport nr. 86.

Jonsson, O., Lundquist, K-J., Olander, L-O. (1999:112) *Närhet i vida nätverk. Om företagens internationella konkurrensförmåga i ett regionalvetenskapligt perspektiv*. Institutet för regionalforskning / Swedish Institute for Regional Research (SIR), Rapport nr. 112. Stockholm, C E Fritzes AB.

Krohn, S., Damborg, S. (1999) On public attitudes towards wind power. *Renewable Energy*. Vol. 16, s. 954-960

Kungliga ingengörsvetenskapsakademien, IVA (2002) *Vindkraft till lands och till sjöss. En faktarapport inom IVA-projektet Energiframsyn Sverige i Europa*. Stockholm, Statens Energimyndighet.

Lundmark, M., Malmberg, A., Malmberg, B. (1989) *Länkningar, lokalisering och lokal utveckling Sandvikenföretagens marknader*. Arbetsrapporter. Kulturgeografiska institutionen, Uppsala Universitet.

Länsstyrelsen i Kalmar län & Regionförbundet i Kalmar län (2002) *Fakta om Kalmar län*. Luleå, GTC.

- Malmberg, A. (2002) *Klusterdynamik och regional näringslivsutveckling – begreppsdiskussion och forskningsöversikt*. Institutet för tillväxtpolitiska studier, Rapport A2002:008.
- Markgren, B. (2001) *Är närhet en geografisk fråga? Företags affärsverksamhet och geografi – en studie av beroenden mellan företag och lokaliseringens betydelse*. Uppsala Universitet, Företagsekonomiska institutionen, Doctoral thesis no. 85.
- Mels, S. (2001) *Vindkraftverk, protester och planering. En konfliktstudie av Öland*. Examensarbete vid Institutionen för teknik och samhälle, Malmö Högskola.
- Myers-Joones, H. J. & Brooker-Gross, S. R. (1995) Newspaper as promotional strategists for regional definition. I: Gold, J. R. & Ward, S. V. (red.) *Place promotion. The use of publicity and marketing to sell towns and regions*. New York, Wiley & Sons Inc.
- Nationalencyklopedins ordbok (1996) "Image", "Identitet", Höganäs, Bokförlaget Bra Böcker.
- Nilsson, J.-E., Uhlin, Å. (2002) *Regionala innovationssystem. En fördjupad kunskapsöversikt*. VINNOVA Rapport VR 2002:3, mars 2002. Stockholm, Verket för Innovationssystem.
- NUTEK & ALMI (2002) *Strong regions. For national growth in a global economy*. Rapport April 2002. Stockholm, NUTEK.
- NUTEK (1998:27) *Infrastruktur och regional utveckling. En litteraturstudie*. Stockholm, NUTEK.
- NUTEK (2001) *Innovative clusters in Sweden. Practical lessons from cluster-building*. Strategy report by the Swedish cluster focus group. Stockholm, NUTEK.
- Pedersen, E., Waye Persson, K. (2002) *Störningar från Vindkraft. Undersökning bland männisikor boende i närheten av vindkraftverk. Slutrapport: Del 3 Huvudstudie*. Rapport 1/2002, reviderad utgåva. Publicerad vid avdelningen för miljömedicin, Göteborgs Universitet.
- Regionförbundet i Kalmar län (2002-11-26) *The wind power in the Region of Kalmar*. Sammanställning av Kalmar Contact Centre Network.
- Rönnborg, P. (2003) *Borta med vinden. En analys av konkurrensen mellan leverantörer av vindkraftverk i Sverige*. Report no. 43, Maj 2003. Department of Technology and Society, Environmental and Energy Systems Studies, Lunds Universitet.
- SOU (1988) *Läge för vindkraft*. No. 32. Bostadsdepartementet. Stockholm, Allmänna förlaget.
- Torsås kommun (2003) *Kommunfakta 2003. "Yta"*. Producerad av Kommunledningskontoret vid Torsås kommun.
- Törnqvist, G (1996) *Sverige i nätverkens Europa. Gränsöverskridandets former och villkor*. Malmö, Liber-Hermods AB.
- Walker, G. (1995) Renewable energy and the public. *Land use policy*. Vol. 12, Nr. 1, s. 49-59
- Wolsink, M. (2000) Wind power and the NIMBY-myth: institutional capacity and the limited significance of public support. *Renewable Energy*. Vol. 21, Nr. 1 s. 49-64.

## Internetkällor

Meistad, T. (2003-06-25) *Kommunala varumärken – lokal identitet för utveckling*. Publicerad på Bygde Nets hemsida. <http://www.bygde.net/index.asp?lev=657&typ=1>

National Wind Coordinating Committee (2003-02-12) *Assessing the economic development impact of wind power*. Final Report. Publicerad på: [www.nationalwind.org/pubs](http://www.nationalwind.org/pubs)

National Wind Coordinating Committee (2003-05-21) *The effect of wind energy development on state and local economies*. Wind Energy Series, 1997 nr. 5 <http://nationalwind.org/pubs/wes/wes/05.htm>

NUTEK (2003-03-11) *Kluster och regional utveckling*. [http://nutek.se/kluster/reg\\_utv.html](http://nutek.se/kluster/reg_utv.html)

SCB (2003-04-11) *Folkmängd per kommun och län 31 december 2002 och befolkningsförändringar 2002*. <http://www.scb.se/statistik/be0101/BE0101tab3beforandr02.asp>

SCB (2003-05-15) *Antal förvärvsarbetande 1997-2001 per kommun*. <http://www.scb.se/statistik/am0207/am0207tab6.asp>

Svensson, B. (2003-06-25) *Näringslivet som motor för mobilisering på landsbygden*. Publicerad på Bygde Nets hemsida. <http://www.bygde.net/index.asp?lev=520&typ=1>

Vattenfall AB (2003-06-05) *Uthålliga Energilösningar. Vindkraft*. [www.vattenfall.se](http://www.vattenfall.se).

Torsås kommun (2003-06-15) *Vindkraft*. <http://www.torsas.se/>

## Muntliga källor

### Intervjupersoner

Vindkraftrepresentant 1, april 2003

Vindkraftrepresentant 2, april 2003

Vindkraftrepresentant 3, april 2003

Vindkraftrepresentant 4, april 2003

Vindkraftrepresentant 5, april 2003

Vindkraftrepresentant 6, maj 2003

Vindkraftrepresentant 7, maj 2003

Torsåsföretagare 1, april 2003

Torsåsföretagare 2, april 2003

Torsåsföretagare 3, april 2003

Torsåsföretagare 4, april 2003

Torsåsföretagare 5, april 2003

Torsåsföretagare 6, april 2003

Torsåsföretagare 7, april 2003

Torsåsföretagare 8, april 2003

Torsåsföretagare 9, april 2003

Torsåsföretagare 10, april 2003

Torsåsföretagare 11, april 2003



Torsåsföretagare 12, maj 2003  
Torsåsföretagare 13, maj 2003  
Torsåsföretagare 14, maj 2003  
Torsåsföretagare 15, maj 2003  
Torsåsföretagare 16, maj 2003  
Torsåsföretagare 17, maj 2003  
Torsåsföretagare 18, maj 2003

Kommunrepresentant 1, april 2003  
Kommunrepresentant 2, maj 2003  
Kommunrepresentant 3, maj 2003  
Representant från Regionförbundet i Kalmar län, maj 2003  
Representant från Länsstyrelsen i Kalmar län, maj 2003

Representant från Svenska Sjöräddningssällskapet, maj 2003  
Representant från Garpens vänner, maj 2003  
Representant från Hembygdsbygget, april, 2003

#### *Andra muntliga källor*

Behrenz, L. (2003-06-17) Fil. Dr. i Nationalekonomi med inriktning mot social ekonomi. Prefekt och universitetslektor på Handelshögskolan vid Växjö Universitet.

Blank, A. (2003-5-05) Informationsansvarig, Torsås kommun.

Fransén, R. (2003-05-23) Utvecklingschef, Torsås kommun.

Herlitz, U. (2003-06-12) Kulturgeograf med inriktning mot lokal utveckling, Göteborgs Universitet.

Malmberg, A. (2003-06-24) Professor i geografi med inriktning mot ekonomisk geografi. Kulturgeografiska institutionen vid Uppsala Universitet.

Pedersen, E., Stalin, T. (2003-04-09) *Utgrunden: Installation och service. Socioekonomi*. Presentation vid konferensen "Vindkraft till havs – Klok elproduktion för framtiden". Ordnad av Regionförbundet i Kalmar län, april 2003.

Saltzman, K. (2003-06-12) Fil. Dr. i Etnologi, Lunds Universitet. Verksam lektor i Place-marketing och destinationsutveckling vid Institutionen för Service Management, Campus Helsingborg, Lunds Universitet.

Stalin, T. (2003-04-09) *Vindkraft i Europa är industripolitik*. Presentation vid konferensen "Vindkraft till havs – Klok elproduktion för framtiden". Ordnad av Regionförbundet i Kalmar län, april 2003.

Stenseke, M. (2003-05-23) Fil. Dr. i Kulturgeografi vid Göteborgs Universitet, med inriktning mot agrara landskap och hållbar utveckling.

## **Bilaga 1: Intervjufrågor**

Här presenteras en översiktlig kostversion av intervjufrågorna till de olika parterna.

Bilaga 1A: Vindkraftrepresentanter

Bilaga 1B: Torsäsföretagare respektive ideella organisationer

Bilaga 1C: Kommunrepresentanter

Bilaga 1D: Representanter från Länsstyrelsen i Kalmar län samt Representanter från Regionförbundet i Kalmar län

## Bilaga 1A: INTERVJUFRÅGOR: Vindkraftrepresentanter

1. Kan Du berätta om Er verksamhet (/ i Torsås kommun)?
2. Vilka företag samarbetar Ni med i produktionen av vindkraftparkerna?
3. Kan Ni uppge vilka företag i Torsås kommun som har anlitats med anledning av er vindkraftetablering i Kalmarsund?
4. Har Ni några anställda etablerade i Torsås kommun?
5. Vilka möjligheter och problem ser Ni med att sysselsätta människor lokalt i Era projekt?
6. Vilka faktorer gjorde att Ni valde att förlägga en del av Er verksamhet i Torsås kommun?
7. Hur skulle Du beskriva Torsås kommun som verksamhetsort?
8. Hur skulle Du beskriva de relationer (nätverk) som Ni har byggt upp i Torsås kommun?
9. Hur ser Er relation ut till de andra vindkraftbolagen som är och har varit verksamma i Torsås kommun?
10. Tror Du att vindkraftverksamheten har någon betydelse för utvecklingen i Torsås kommun? Iså fall hur?
11. Hur tror Du att Er verksamhet kommer att se ut i Torsås kommun i framtiden?
12. Hur tror Du att den samlade vindkraftverksamheten kommer att utvecklas i Torsås kommun?
13. Vilka faktorer är avgörande för utvecklingen av vindkraftbranschen i Torsås kommun, tror Du?

## **Bilaga 1B: INTERVJUFRÅGOR: Torsåsföretagare respektive ideella organisationer**

1. Hur har Ert företag påverkats av verksamheten kring den havsbaserade vindkraften i Kalmarsund?
2. Vilka företag i vindkraftbranschen har Ni (haft) affärskontakter med?
3. Vilka varor/tjänster har Ni sålt till vindkraftföretagen?
4. Kan Du uppge den ekonomiska omfattningen av uppdragen Ni gjort åt vindkraftföretagen?
5. Har dessa uppdrag inneburit att Ni av den anledningen har haft anledning att utöka Era uppköp hos andra företag i kommunen? Iså fall vilka?
6. Kan Du uppge Er totala omsättning per år?
7. Har Ni nyanställt personal för att möta upp efterfrågan hos vindkraftföretagen?
8. Skulle Du kunna beskriva Er affärsmässiga relation med vindkraftföretagen?
9. Hur ser Er relation ut till andra företag i Torsås kommun som vindkraftföretagen har affärsrelationer med?
10. Har det uppstått konkurrenssituationer i Torsås om uppdragen till vindkraftföretagen?
11. Tror Du att vindkraftverksamheten har någon inverkan på utvecklingen i Torsås kommun? Iså fall hur?
12. Hur tror Du att den samlade vindkraftverksamheten kommer att utvecklas i Torsås kommun?

## **Bilaga 1C: INTERVJUFRÅGOR: Kommunrepresentanter**

1. Kan Du beskriva näringslivet i Torsås kommun?
2. Kan Du beskriva Torsås turistiska karaktär?
3. Vilka grupper har besökt Vindkraftsexpo från andra håll i Sverige och utomlands ifrån?
4. Vilka reaktioner har ni fått på Vindkraftsexpo?
5. Vilka faktorer tror Du var avgörande för vindkraftföretagens val att förlägga en del av sin verksamhet i Torsås kommun?
6. Arbetar Ni med att främja relationerna inom näringslivet, exempelvis mellan vindkraftföretagen och andra företag i Torsås kommun?
7. Tror Du att vindkraftverksamheten kan ha en inverkan på den regionala utvecklingen i Torsås kommun? Iså fall hur?
8. Känner Ni till några nya planerade företagsetableringar i kommunen inom vindkraftbranschen eller anknytande verksamhet?
9. Hur tror Du att vindkraftverksamheten kommer att utvecklas i Torsås kommun?

**Bilaga 1D: INTERVJUFRÅGOR: Representanter från Länsstyrelsen i Kalmar län samt Representanter från Regionförbundet i Kalmar län**

1. Hur har Ni arbetat med vindkraftfrågan (i Torsås kommun)?
2. Vilka faktorer tror Du var avgörande för vindkraftföretagens val att förlägga en del av sin verksamhet i Torsås kommun?
3. Tror Du att vindkraftverksamheten kan ha en inverkan på den regionala utvecklingen i Torsås kommun? Iså fall hur?
4. Har Du någon uppfattning om hur vindkraftverksamheten kommer att utvecklas i Torsås kommun?

## **Bilaga 2: Graderingsfrågor**

Bilaga 2A: Vindkraftrepresentanter

Bilaga 2B: Torsäfsföretagare respektive idèlla organisationer

Bilaga 2C: Kommunrepresentanter och Representanter från Länsstyrelsen i Kalmar län samt  
Representanter från Regionförbundet i Kalmar län

## Bilaga 2A: GRADERINGSFRÅGOR till Vindkraftrepresentanter

Datum:

Namn:

Titel:

Företag:

Var vänlig och ringa in den siffra på skalan 1-7 under följande frågor som bäst placerar in Din egen uppfattning!

---

### 1. Hur skulle Du beskriva affärsrelationen med företagen i Torsås kommun?

a. Samarbetet fungerar:

Dåligt 1 2 3 4 5 6 7 Mycket väl

.....

b. Intresset är:

Ensidigt 1 2 3 4 5 6 7 Ömsesidigt

.....

c. Samarbetets betydelse för oss är:

Mycket liten 1 2 3 4 5 6 7 Mycket stor

.....

d. Utvecklingspotential för samarbetet:

Finns ej 1 2 3 4 5 6 7 Finns

---

### 2. Hur uppfattar Du samarbetet med tjänstemännen i Torsås kommun?

a. Samarbetet fungerar:

Dåligt 1 2 3 4 5 6 7 Mycket väl

.....

b. Intresset är:

Ensidigt 1 2 3 4 5 6 7 Ömsesidigt

.....

c. Samarbetets betydelse för oss är:

Mycket liten 1 2 3 4 5 6 7 Mycket stor

.....

d. Utvecklingspotential för samarbetet:

Finns ej 1 2 3 4 5 6 7 Finns

---

### 3. Hur skulle Du vilja bedöma vindkraftverksamhetens roll i Torsås kommun?

a. I dagsläget:

Vindkraftverksamhetens inverkan på samhällsutvecklingen i Torsås kommun är:

Begränsad 1 2 3 4 5 6 7 Mycket stor

.....

b. I framtiden (inom 20 år): Möjligheten att vindkraftverksamheten växer och blir samhällsekonomiskt betydande i Torsås kommun är:

Mycket liten 1 2 3 4 5 6 7 Mycket stor

.....



## Bilaga 2B: GRADERINGSFRÅGOR till Torsåsföretagare

Datum:

Namn:

Titel:

Företag:

Var vänlig och ringa in den siffra på skalan 1-7 under följande frågor som bäst placerar in Din egen uppfattning!

---

### 1. Hur skulle Du beskriva affärsrelationen med vindkraftföretagen i Torsås kommun?

a. Samarbetet fungerar:

Dåligt 1 2 3 4 5 6 7 Mycket väl

.....

b. Intresset är:

Ensidigt 1 2 3 4 5 6 7 Ömsesidigt

.....

c. Samarbetets betydelse för oss är:

Mycket liten 1 2 3 4 5 6 7 Mycket stor

.....

d. Utvecklingspotential för samarbetet:

Finns ej 1 2 3 4 5 6 7 Finns

---

### 2. Vilken inverkan uppskattar Du att vindkraftverksamheten har på samhällsutvecklingen i Torsås kommun?

a. Vindkraftverksamhetens inverkan på samhällsutvecklingen i Torsås kommun är:

Begränsad 1 2 3 4 5 6 7 Mycket stor

.....

b. Vindkraftverksamhetens inverkan på samhällsutvecklingen i Torsås kommun är på det hela taget:

Negativ 1 2 3 4 5 6 7 Positiv

---

### 3. Hur skulle Du vilja bedöma vindkraftverksamhetens framtid i Torsås kommun?

Vindkraftverksamhetens *potential* att utvecklas till en betydande verksamhet i Torsås kommun inom 20 år är:

Mycket liten 1 2 3 4 5 6 7 Mycket stor

.....

## Bilaga 2C: GRADERINGSFRÅGOR till Kommunrepresentanter, Representanter från Länsstyrelsen i Kalmar län, samt Representanter från Regionförbundet i Kalmar län

Datum:

Namn:

Titel:

Myndighetsfunktion:

Var vänlig och ringa in den siffra på skalan 1-7 under följande frågor som bäst placerar in Din egen uppfattning!

---

### 1. Hur skulle Du beskriva samarbetet med vindkraftföretagen i Torsås kommun?

a. Samarbetet fungerar:

Dåligt 1 2 3 4 5 6 7 Mycket väl

.....

b. Intresset är:

Ensidigt 1 2 3 4 5 6 7 Ömsesidigt

.....

c. Samarbetets betydelse för oss är:

Mycket liten 1 2 3 4 5 6 7 Mycket stor

.....

d. Utvecklingspotential för samarbetet:

Finns ej 1 2 3 4 5 6 7 Finns

---

### 2. Vilken inverkan uppskattar Du att vindkraftverksamheten har på samhällsutvecklingen i Torsås kommun?

a. Vindkraftverksamhetens inverkan på samhällsutvecklingen i Torsås kommun är:

Begränsad 1 2 3 4 5 6 7 Mycket stor

.....

b. Vindkraftverksamhetens inverkan på samhällsutvecklingen i Torsås kommun är på det hela taget:

Negativ 1 2 3 4 5 6 7 Positiv

---

### 3. Hur skulle Du vilja bedöma vindkraftverksamhetens framtid i Torsås kommun?

Vindkraftverksamhetens *potential* att utvecklas till en betydande verksamhet i Torsås kommun inom 20 år är:

Mycket liten 1 2 3 4 5 6 7 Mycket stor

.....